

FHS Krigsskolen

Bacheloroppgave

Den profesjonelle offiseren

I hvilken grad gir årsstudiet ved Krigsskolen profesjonelle offiserer i lys av profesjonsteorien?

av

Kristin Loftsgarden og Sandra Sparem

Leveret som en del av kravet til graden:

BACHELOR I MILITÆRE STUDIER MED FORDYPNING I LEDELSE OG LANDMAKT

Antall ord: 14908

Innlevert: April 2022

Godkjent for offentlig publisering

Publiseringsavtale

En avtale om elektronisk publisering av bachelor/prosjektoppgave

Kadetten(ene) har opphavsrett til oppgaven, inkludert rettighetene til å publisere den.

Alle oppgaver som oppfyller kravene til publisering vil bli registrert og publisert i Bibsys Brage når kadetten(ene) har godkjent publisering.

Oppgaver som er graderte eller begrenset av en inngått avtale vil ikke bli publisert.

Jeg (Vi) gir herved FHS Krigsskolen rett til å gjøre denne oppgaven tilgjengelig elektronisk, gratis og uten kostnader	☒ Ja	☐ Nei
Finnes det en avtale om forsinket eller kun intern publisering? (Utfyllende opplysninger må fylles ut)	☐ Ja	☒ Nei
Hvis ja: kan oppgaven publiseres elektronisk når embargoperioden utløper?	☐ Ja	☐ Nei

Plagiaterklæring

Vi erklærer herved at oppgaven er mitt eget arbeid og med bruk av riktig kildehenvisning.

Jeg Vi har ikke nyttet annen hjelp enn det som er beskrevet i oppgaven.

Vi er klar over at brudd på dette vil føre til avvisning av oppgaven.

Dato: 27/04/2022

Sandra Sparem

Kadett, signatur

Kristin Loftsgarden

Kadett, signatur

Forord

Vårt kull er det andre kullet som går Krigsskolen etter ny ordning for militært tilsatte og utdanningsreformen la om offisersutdanningen. Som følge av at reformene enda er under utvikling har vi vært med på endringer og tilpasninger av utdanningen underveis i studieløpet. Mange har hatt sterke meninger om vår utdanning, både i offentlige debattforum og på tomannshånd i messa. Siste tilskudd til offisersutdanningen er årsstudium i ledelse og militære operasjoner. I likhet med vår utdanning florerer det mange meninger om årsstudiet, og vi ønsket å bidra ut ifra et teoretisk perspektiv i en debatt preget av sterke følelser.

Det har vært svært givende å gjøre et dypdykk i problematikken knyttet til utdanning, profesjon og kompetanse. Spesielt i en tid som Forsvaret fortsatt videreutvikles etter to store reformer. Russlands invasjon av Ukraina var et faktum kun få dager før vi startet vår skriveprosess. Det som lenge hadde vært helt utenkelig ble brått virkeligheten. Med dette som bakteppe ble interessen for temaet desto sterkere.

Det er mange som har bidratt inn i oppgaven gjennom å dele sitt engasjement og kunnskap om profesjonen og utdanning. Vi ønsker spesielt å rette en stor takk til vår veileder Kjetil Enstad, for enestående hjelp og veiledning.

Oslo, Krigsskolen

27.04.2022

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven er å se på årsstudium i ledelse og militære operasjoner ved Krigsskolen opp mot profesjonsteorien, for å undersøke om kandidatene kan ses på som profesjonelle yrkesutøvere i den militære profesjonen. For å undersøke dette har oppgaven brukt litteraturstudie og dokumentanalyse som metode. Med grunnlag i profesjonsteorien har vi brukt en idealtypisk beskrivelse for å drøfte i hvilken grad årsstudiet gir mer eller mindre profesjonelle offiserer mot den tradisjonelle militære profesjonsutdanningen i lys av performative og organisatoriske kjennetegn.

Innenfor de performative kjennetegnene har kandidatene fra årsstudiet høy grad av trekk som kjennetegner hvilken type tjenester profesjonelle yter. Men på en annen side har årsstudiet lavere oppnåelse av kjennetegn som sier noe om hvor profesjonell utførelsen er. De fleste organisatoriske kjennetegnene blir ikke direkte påvirket av innføringen av årsstudiet. Lengden på årsstudiet vil likevel påvirke profesjonsutdanningens sosialiserende funksjon og evne til å bygge en felles profesjonsidentitet. Dette svekker flere organisatoriske trekk som er avhengig av en felles profesjonsidentitet. Til slutt vil kjennetegnet autonomi bli påvirket av endring i kunnskapsgrunnet til offiserene. Oppgaven viser videre at årsstudiet kan gi merverdi i form av å øke kunnskapsmangfoldet i Forsvaret, likevel er dette foreholdt at en vesentlig del av profesjonsfellesskapet består av offiserer med solid profesjonsutdanning. Oppgaven konkluderer at årsstudiet sliter med både den kvalifiserende og sosialiserende funksjonen som følge av den korte utdanningstiden. Dette tyder på at årsstudiets lengde på ett år ikke er tilstrekkelig for å utdanne profesjonelle yrkesutøvere, og at den ikke oppnår kravene til en profesjonsutdanning i profesjonsteorien.

Det finnes mye forskning om profesjon, utdanning og kompetanse internasjonalt og i Norge. Også den norske militære profesjonen har i økende grad vært objekt for forskning og oppgaver på bachelor- og masternivå de siste 20 årene. Likevel bidrar vår oppgave til å utvide dette forskningsfeltet. Kandidatene for første gjennomføring av årsstudium i ledelse og militære operasjoner uteksamineres til sommeren og trer ut i rekkene blant Hærens offiserer som første av sitt slag. Det gjør at denne oppgaven er den første som undersøker og bidrar til økt kunnskap om årsstudium i ledelse og militære operasjoner opp mot profesjonsteori.

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Sammendrag	II
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Formål og problemstilling	2
1.3 Avgrensning	3
2 Metode og teori.....	4
2.1 Valg av metode.....	4
2.2 Anvendt metode.....	4
2.3 Kildevalg og kildekritikk.....	5
2.4 Profesjonsbegrepet	6
2.4.1 Den militære profesjonen i norsk kontekst.....	7
2.4.2. Militær sosiologisk teori.....	8
2.4.3 Den idealtypiske profesjonen	11
2.4.4 Den profesjonelle hæroffiseren	12
2.5 Profesjonsutdanning	14
2.5.1 Høyere utdanning og ekspertise	14
2.5.2 Militær profesjonsutdanning	18
3 Drøfting	21
3.1 Performative aspekt	21
3.2 Organisatoriske trekk.....	34
4 Konklusjon	39
5 Litteraturliste	41

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Krigsskolen er den eldste høyere utdanningsinstitusjonen vi har i Norge, og dens oppdrag er å tilby en profesjonsutdanning for offiserer til Hæren. Som offiser er man en del av den større militære profesjonen som omfatter alle i uniform (Forsvarsstaben, 2007). Å beskrive et yrke som profesjon uttrykker en forventning om profesjonalitet. Profesjonalitet uttrykker at man er “dyktig” eller “erfaren” på et spesielt område, som gjør at den profesjonelles handlinger og utførelse av oppgaver har en spesielt høy kvalitet. Som en profesjonsutdanning er det knyttet forventninger om en klar sammenheng mellom utdanning og profesjonell yrkesutøvelse (Smeby, 2008). Det kommer av at adekvat utførelse av profesjonens oppgaver krever at formalisert kunnskap kombineres med utøvelsen av skjønn, dette blir gjerne kalt praksis (Molander & Terum, 2008). Profesjonsutdanning har en sentral posisjon i de fleste profesjonsteorier gjennom at den profesjonelle yrkesutøvelsen, praksisen, er ansett som et resultat av profesjonsutdanningen. Det gir at profesjonsutdanningens rolle er å kvalifisere kandidater til å kunne delta i profesjonens praksis (Smeby, 2008).

For den militære profesjonen er denne praksisen ledelse og gjennomføring av militære operasjoner tildelt gjennom oppgaver fra politisk ledelse. Oppgavene til det norske Forsvaret endrer seg som følge av endringer i risikobildet og sikkerhetsutfordringer. Opphøret av den kalde krigen medførte store endringer i oppgaver, struktur og drift på tidlig 2000-tallet. Dagens utvikling i våre sikkerhetspolitiske omgivelser gir nye endringer. Forsvaret har derfor i senere tid gjennomført store omstillinger som ny ordning for militært tilsatte (OMT) og utdanningsreformen for å tilpasse seg et samfunn i stadig endring.

På grunn av endringer i Forsvarets oppgaver og personellstruktur må også offisersutdanningen endres som følge av offiserenes nye rolle og oppgaver. Utdanningsreformen ble vedtatt som en del av langtidsplanen *Kampkraft og bærekraft* (Prop. 151 S (2015-2016)), der en av hensiktene med reformen var å tilpasse utdanningssystemet til den nye personellordningen som ble vedtatt i 2015. Sentralt i OMT var innføringen av to komplementære karrieresystem, der offiserene skulle representere breddekompetanse og spesialistene dybdekompetanse (Prop. 111 LS (2014-2015)).

Utdanningsreformen skulle skape et utdanningssystem som styrket den akademiske kvaliteten i utdanningen og den militære profesjonen (Prop. 151 S (2015-2016)). Felles utdanning for å skape en felles militær kultur skulle styrke den militære profesjonen, og mer

robuste fagmiljøer og ett samlet utdanningssystem skulle muliggjøre prioritering av militær kjernekompetanse. I tillegg la reformen vekt på økt sivil samhandling, og at utdanningssystemet skulle harmonisere med strukturreformen i universitets- og høyskolesektoren for å styrke den akademiske kvaliteten (Prop. 151 S (2015-2016), s. 94). Resultatet av reformen var at alle krigsskolene ble samlet under Forsvarets Høgskole (FHS), og det ble innført en felles profesjonsutdanning med bachelorgrad i militære studier for alle grenene.

Høsten 2021 ble årsstudium i ledelse og militære operasjoner opprettet som en linje ved Krigsskolen. Hensikten for årsstudiet var å dekke behovet for økt kompetansemangfold, økt fleksibilitet i hvordan Forsvaret utdanner et tilstrekkelig antall offiserer og en videreutvikling av offisers-rollen i OMT. Årsstudiet skulle være en linje uten krav til tidligere militær erfaring som gir nødvendig militær tilleggsutdanning til en sivil bachelor- eller mastergrad slik at kandidatene etter årsstudiet kan tilsettes med et likeverdige og tilsvarende karriereløp som offiserer med treårig krigsskoleutdanning (Forsvarsstaben, 2020).

Der samfunnet ellers beveger seg mot mer spesialisert og langvarig utdanning, går offisersutdanningen tilsynelatende i motsatt retning. Mange opplevde at utdanningsreformen var basert på økonomiske rammer fremfor Forsvarets behov, og noen fryktet konsekvensene for den operative evnen på sikt (Moxnes og Morén, 2018). Den videre utviklingen av utdanningen har også blitt debattert, der flere uttrykker en bekymring over at Forsvarets oppgaver blir nedprioritert. Mange stilte spørsmål om den militære profesjonens kjernekompetanse, planlegging og ledelse av militære operasjoner, kan og bør utdannes i løpet av ett år og hvilke operative konsekvenser det kan ha. Debatten gir ett inntrykk av å være preget av sterke følelser og meninger, ofte uten belegg i forskning. Forsvaret er avhengig av en konstruktiv og givende debatt for å videreutvikle utdanningssystemet for å løse dagens og fremtidens oppgaver og utfordringer. Oppgaven er lagd på bakgrunn av nysgjerrighet rundt på hvordan årsstudiet kunne forstås i lys av profesjonsteori.

1.2 Formål og problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hva som kreves for å skape profesjonelle yrkesutøvere i lys av profesjonsteori. Det finnes enormt mye forskningsmateriale om profesjoner, og den militære profesjonen er også et forskningsfelt som er godt dekket. Etter utdanningsreformen har det kommet flere forskningsprosjekter og oppgaver på master og bachelornivå om bakgrunnen for og implementeringen av reformen. Årsstudiet er den siste

utviklingen innenfor Forsvarets profesjonsutdanning og det finnes enda ingen forskning på temaet. Oppgaven søker å bidra i den pågående debatten om Forsvarets videre utvikling innenfor utdanning og kompetanse gjennom å undersøke om årsstudiet er kvalifiserende for profesjonell yrkesutøvelse. Problemstillingen som ligger til grunn for denne oppgaven er:

Kan kandidater fra årsstudium i ledelse og militære operasjoner bli regnet som profesjonelle i profesjonsteoretisk forstand?

1.3 Avgrensning

Oppgaven er avgrenset til å undersøke profesjonsutdanning for hæroffiserer ved Krigsskolen. Valg av primærkilder avgrenses til offentlig og skriftlige produkter fra primærkildene Forsvarsstaben, Forsvarets Høgskole, Hærstaben og Hærens våpenskole for at kun faktiske og vedtatte forhold blir lagt til grunn i analysen. Fokuset for oppgaven er å undersøke årsstudiet objektivt i lys av hva profesjonsteorien sier om profesjonell yrkesutøvelse, og vi tar derfor ikke stilling til subjektive oppfattelser om årsstudiet.

2 Metode og teori

2.1 Valg av metode

Det er problemstillingen som bestemmer valg av teori og forskningsmetode (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2016, s.54). Oppgaven søkte å undersøke om årsstudiet ved Krigsskolen utdanner profesjonelle offiserer sett i profesjonsteoretisk forstand. For å besvare problemstillingen var det naturlig å benytte flere typer kilder. Sentral teori om profesjonsbegrepet og den norske militære profesjonsforståelsen dannet det viktigste teoretiske grunnlaget for oppgaven. Dette ble brukt som et analyseverktøy opp mot hvilke offiserer årsstudiet er tenkt å utdanne og hvordan utdanningen gjennomføres. For å finne denne informasjonen brukte oppgaven flere dokumenter om årsstudiet, herunder krav til kvalifikasjon og studieplaner. I tillegg ble dokumenter som beskriver bakgrunnen for, hensikten med og gjennomføringsplanen av årsstudiet brukt for å øke forståelsen av årsstudiets rolle i utdanningssystemet.

Oppgavens valgte metode har en kvalitativ tilnærming for å skape et mer nyansert og detaljert bruk av empiri. Metoden for oppgaven er tradisjonell litteraturstudie og dokumentanalyse. En tradisjonell litteraturstudie har til hensikt å skape bred forståelse og oversikt over forskningsfeltet (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2018, 1:29). Metoden ga oppgaven mulighet for å gå bredt og skape oversikt over hvilke studier og teorier profesjonsbegrepet og den norske militære profesjonsforståelsen i hovedsak baserer seg på. En dokumentanalyse “samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon” (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2016, s.97). Oppgavens anvendte dokumenter er basert på skriftlige primærkilder. I tillegg ble det gjennomført bakgrunnssamtaler med relevante fagpersoner ved Forsvarets Høgskole for å få økt forståelse rundt tematikken.

2.2 Anvendt metode

Problemstillingen krevde en god begrepsforståelse av profesjon og profesjonsutdanning, samt god forståelse av den militære profesjonen i Norge og årsstudiet ved Krigsskolen. Forståelse for profesjonsbegrepet ble tilegnet gjennom en fordyping i profesjonsteorien. Oppgaven brukte metoden for tradisjonell litteraturstudie for å få oversikt på profesjonsbegrepet i teorier fra master- og bacheloroppgaver, fagfelleverderte artikler og bøker. Etter et omfattende søk landet oppgaven å primært benytte de to bindene “Profesjonsstudier”. Første bind er særlig aktuell, da det “var et forsøk på å sirkle inn

profesjonsstudier som forskningsfelt ved å presentere oversiktsartikler om sentrale temaer” (Molander & Smeby, 2013, s.9). Andre bind inneholder profesjonsstudier, fremfor å være en håndbok om profesjonsstudier.

Videre trengte oppgaven å kartlegge forståelsen av den militære profesjon i Norge. Fremgangsmåten var tilsvarende å studere relevant litteratur og oppgaver om den militære profesjon, for så å gå videre med studie av den militære profesjonen i Norge. Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2007 er den første offisielle kilde som definerer profesjonsbegrepet i Forsvaret, og derfor en sentral kilde. Doktrinen baserer seg på flere teorier innenfor militærsosiologi som oppgaven undersøker. Andre sentrale kilder for å bygge forståelsen og få innsikt i problemstillingene for profesjonsforståelsen i Norge var bøkene *Krigerkultur i en fredsnasjon* (2009) og *Uniformitet eller mangfold* (2010) av Håkan Edström, Nils Terje Lunde og Janne Haaland Matlary. Dette er to bøker i serien om *norsk militærprofesjon i endring* skrevet av forskere tilknyttet FHS. Til slutt ble søkemotorene Oria og FHS Brage brukt til å finne master- og bacheloroppgaver som kunne si noe om profesjonsforståelsen etter OMT og utdanningsreformen, der det enda er mangel på publiserte bøker og forskningsartikler.

For å svare på problemstillingen måtte oppgaven finne ut hva årsstudiet er, og hva bakgrunnen for implementeringen av studiet var. Innledningsvis ble det gjennomført bakgrunnssamtaler med relevante personer vedrørende årsstudiet fra Krigsskolen og FHS for å heve kompetansen vår rundt emnet. Disse samtalene ga retning for videre søk. Selve innholdet i årsstudiet er basert på studiets studiehandbok. Informasjonen om bakgrunnen til årsstudiet er hentet fra iverksettingsskrivet utgitt av FST og tilsvarene fra Hærstaben, FHS og Hærens våpenskole. Disse dokumentene har gitt innsikt i hvorfor årsstudiet ble til, og hva som utdanningen er ment å produsere. Oppgaven har også analysert replikker og debattinnlegg om utdanningsreformen, utdanningssystemet og årsstudiet for å finne ut hvilke synspunkt som preger debatten.

2.3 Kildevalg og kildekritikk

Det finnes mye forskning og litteratur om profesjonsbegrepet. Det var derfor viktig for oppgaven å gjøre et nøye kildevalg. “Kildekritikk handler om å vurdere en kildes troverdighet, objektivitet, nøytralitet og egnethet” (Enstad, 2017, s.15). Oppgaven har benyttet disse fire prinsippene ved utvelgelse av kilder. For å belyse debatten rundt tematikken er nettsidene stratagem og forsvarets forum brukt som kilde. Stratagem og

forsvarets forum er distributører for fagbasert diskusjon om Forsvaret. Svakheten ved disse kildene er at publiserte diskusjoner kan være emosjonelt påvirket og subjektivt drevet. Bruk av replikker og diskusjoner blir derfor kun bruk for å underbygge poenger eller eksemplifisere noe som er godt underbygget med teori.

Senter for profesjonsstudier har med flere forskere studert og analysert profesjonsbegrepet for å belyse hvor komplekst det er. Ordet "profesjon" er omtalt av mange, og det ses ofte i sammenheng med profesjonsutdanninger og profesjonsyrker. Bindene *Profesjonsstudier* setter internasjonal forskning om fagfeltet i en nasjonal kontekst, bøkene er derfor en nyttig kilde for oppgaven. Studien av profesjonsbegrepet, dens historie og relevans danner et godt grunnlag for forståelsen av den kompliserte virkeligheten av profesjonsbegrepet.

Forsvarets felles operative doktrine (FFOD) danner grunnlaget og gir føringer for det fellesoperative operasjonskonseptet for den norske militære virksomheten. Doktrinen ble et naturlig valg av kilde når det kom til norsk militær profesjon. FFOD er en valid kilde for fagfeltet. Huntington og Janowitz står bak to av de mest innflytelsesrike teoriene for den militær profesjon. Svakhete ved teoriene til Huntington og Janowitz at de er skrevet for en annen tid, kultur og verdenssamfunn. (Lydén, 2012, s. 18). Likevel er teoriene viktige for den norske profesjonsforståelsen og er ansett som like anvendelige og aktuelle i dag. Teoriene preger store deler av senere militærsosiologisk forskning gjennom å stadig være referert til og inkludert i grunnlagsteorier (Landgraf, 2010, s. 38). Begge teoriene gir også gode redskaper for å analysere den militære profesjonen (Haaland et al., 2021, s. 63).

En utfordring for oppgaven er at de første kandidatene fra årsstudiet ennå ikke er uteksaminert. Det finnes derfor ingen forskning, analyse eller informasjon om hvorvidt de har ervervet den kompetansen som kreves av den profesjonelle offiseren. Undersøkelsen vår er basert på relevant forskning om profesjon og den norske militære profesjon sett opp mot årsstudiet slik det gjennomføres i dag.

2.4 Profesjonsbegrepet

Profesjonsbegrepet er svært omstridt og ikke rent beskrivende, men det er omtalt av mange. I profesjonsteoriene finnes det mange ulike krav til hva som kvalifiserer til en profesjon og det er vanskelig å trekke klare grenser mellom profesjoner og andre yrker. Mange forskere har på grunn av denne problematikken unngått å definere profesjoner nærmere, og beskriver dem bare som "ekspertyrker", "kunnskapsbaserte yrker" eller "Profesjoner er yrker som har oppnådd en profesjonell status" (Molander & Terum, 2008, s. 17). Andre velger å skille

mellom profesjoner og andre yrker ut ifra graden av monopol på å utføre spesifikke arbeidsoppgaver (Molander & Smeby, 2013, s. 11). Det er en viss enighet i litteraturen om at profesjoner er yrker som utfører tjenester basert på teoretisk kunnskap tilegnet gjennom en spesialisert høyere utdanning, kalt profesjonsutdanning (Molander & Terum, 2008, s. 13). Forsvaret har sin egen definisjon på profesjon beskrevet i Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2007 (FFOD07), som blant annet ikke stiller krav til høyere utdanning. I denne definisjonen er spørsmålet om årsstudiet som kvalifiserende for den militære profesjonen uproblematisk. Vi skal se på hvorfor denne definisjonen ikke er hensiktsmessig i diskusjonen rundt hva inngår i profesjonell yrkesutøvelse og redegjøre for en alternativ forståelse av profesjonsbegrepet.

2.4.1 Den militære profesjonen i norsk kontekst

Historisk sett har den militære profesjonsforståelsen i Norge vært knyttet til forsvaret av landet mot direkte aggresjon (Edström et al., 2009, s. 8). Likevel er profesjonsbegrepet et relativt nytt begrep i norsk militær sammenheng. Første gangen den militære profesjon og profesjonskultur ble brukt som en offisiell betegnelse på det militære var i Forsvarets fellesoperative doktrine fra 2007 (Edström et al., 2009, s. 18). Profesjonsbegrepet i FFOD07 blir beskrevet gjennom de fire attributtene ansvar, ekspertise, identitet og verdigrunnlag (Forsvarsstaben, 2007, s. 157). Medlemmene av en profesjon har fått et ansvar for å utføre en spesialisert oppgave for samfunnets beste. Profesjonsutøvelsen kjennetegnes av ekspertise som bygger på omfattende teori og praktisk trening. Videre skal medlemmene av en profesjon identifisere seg selv med hverandre og yrket, da det å være offiser er mer enn en jobb. Sammen med denne sterke identifikasjonen knyttes medlemmene sammen av et felles verdigrunnlag.

FFOD07 mener at den militære profesjonen er en profesjon på lik linje som lege- og juristprofesjonen, men har sine særtrekk. Rasjonalet for den militære profesjonen er forsvaret av Norge og norske verdier, mens gjennomføringen av militære operasjoner er kjernen (Forsvarsstaben, 2007, s. 157). Et annet trekk som er særegent for den militære profesjonen er ifølge FFOD07 at den kun gir mening når den utføres i fellesskap. Derfor er kameratskap, lojalitet, selvpoppofring og andre verdier og holdninger som skaper samhold helt avgjørende. Medlemmene av den militære profesjonen er derfor alle som bærer en uniform (Forsvarsstaben, 2007, s. 159). Dette er en motsetning til de strenge kvalifiseringskravene som leger og jurister har, og er en av områdene den militære profesjonen skiller seg ut fra andre profesjoner. En del av bakgrunnen til at alle inkluderes i profesjonen er ifølge Haaland

historiske tradisjoner i Norge og en vedvarende ambivalens for akademisk utdanning i militæret (Haaland et al., 2021, s. 27). Andre deler av grunnen kan forklares med hensikten bak bruken av profesjonsbegrepet i doktrinen.

Introduksjonen av profesjonsbegrepet kan ses på som et uttrykk for en profesjonsutviklingsstrategi, der den militære toppledelsen gir føringer for hvordan profesjonskulturen skal være (Edström et al., 2009, s. 19). Doktrinen skulle bidra til at “offiserskorpset utvikler en felles forståelse, felles tankesett, felles referanseramme, et felles begrepsapparat og dermed grunnlaget for utviklingen av en felles profesjonskultur” (Forsvarsstaben, 2007, s. 3). Grunnen til at det var behov for en felles profesjonskultur var, ifølge Forsvarssjef Sverre Diesen, paradigmeskiftet fra et mobiliseringsforsvar til et innsatsforsvar. I det gamle Forsvaret kunne man bruke forsvarsviljen til folket mot en eksistensiell trussel som moralbærer, men opphøret av den kalde krigen gjorde at Forsvaret trengte en ny moralbærer (Lunde, 2009, s. 176). “I dag må befal og vervede mannskaper være forberedt på å sette livet inn under helt andre himmelstrøk enn våre egne, og i situasjoner der vår eksistens som fri nasjon ikke er i umiddelbar og overhengende fare” (Diesen, 2007, sitert i Edström et al., 2009, s. 27).

Det militære profesjonsfellesskapet ble den nye moralbæreren som skulle fungere uten at det måtte eksistere en eksistensiell trussel. Å ekskludere soldater og befal fra profesjonen ville svekket den samlende funksjonen med en felles profesjonsforståelse. Men det gjør at profesjonsutdanningen som skjer ved krigsskolene ikke er eneste inngangsbillett til å bli medlem av profesjonen. Som følge av at den militære profesjonen ikke krever kvalifisering gjennom en profesjonsutdanning, er det vanskelig å forsvare at offiserene trenger en lang og kostbar høyere utdanning. Og man kan stille seg spørsmålet om profesjonsutdanning egentlig er nødvendig for å få faglig ekspertise som kjennetegner profesjonell yrkesutøvelse. Dette er et annet sentralt spørsmål for oppgaven som blir nærmere undersøkt. Forståelsen av den militære profesjon, slik den fremkommer i doktrinen, har trekk av klassiske perspektiver fra den vestlige militære tradisjon, hvor Samuel P. Huntington og Morris Janowitz er to sentrale militærsosiologiske teoretikere (Edström et al., 2009, s. 19).

2.4.2. Militærsosiologisk teori

Huntington snakket allerede på 1950-tallet om den militære profesjonen i sin bok *The soldier and the state* (1957). For å utdype hva den militære profesjonen var la han frem tre kjennetegn; ekspertise, samfunnsansvar og korpsånden. Profesjonens ekspertise var “the

management of violence” som er ledelse, gjennomføring og kontroll av en organisasjon hvis oppgave er å være statens voldsapparat (Huntington, 1957, s.10). Samfunnsansvaret var det spesielle ansvaret ovenfor staten og samfunnet. Til slutt var korpsånden samholdet mellom medlemmene som bygget på disiplin, kollektivism og lydighet. Huntington påpekte at det var avgjørende at gruppens interesser kom foran individets i den militære etikken for at militær oppdragsløsning skulle være suksessfull. Disse kjennetegnene er en viktig inspirasjon for FFOD07s ekspertise, ansvar og identitet. Verdigrunnet er delvis inspirert av det Huntington mente var “the military mind”. Dette er offiserens tenkemåte og ideal for profesjonsutførelsen som skulle representere offiserens perspektiver, verdier og holdninger. Huntington mente at det måtte være en objektiv sivil kontroll over militærmakten, som innebærer et klart skille mellom sivil og militær sfære. Den militære profesjonen måtte være politisk nøytral og følge sivile overordnede målsetninger, men det skulle ha autonomi over eget fagområde og selv bestemme hvordan målene skulle nås (Huntington, 1957).

Motstykket til Huntington kom med boken *The professional soldier – a social and political portrait* av Janowitz (1960). Janowitz gjennomførte en stor undersøkelse for å finne ut av hva som faktisk kjennetegnet offiserskorpset i USA. Han fant ut at idealet til Huntington ikke stemte overens med virkeligheten og utledet det han kalte konstabelstyrken. Konstabelstyrken baserte seg på at militæret måtte håndtere flere roller enn å sikre statens militære sikkerhet, derfor måtte de beherske mye mer enn å lede militære operasjoner. For å lykkes trengte de utdanning og kunnskap om blant annet teknologi, politikk og administrasjon (Haaland et al., 2021). Militæret var et politisk instrument for å redusere eller unngå å bruke militærmakt i konflikter og hadde som funksjon å sikre fred, ikke seier (Janowitz, 1960). Bokens største bidrag fremkom gjennom å vise hvordan militæret påvirkes av og endrer seg sammen med samfunnet (Haaland et al., 2021).

Gjennom å undersøke utviklingen av det amerikanske offiserskorpset kom Janowitz frem til at samfunnsendringer vil påvirke den militære profesjonen til å bli gradvis likere sivile virksomheter. Det gjør at Janowitz skiller seg fra Huntington på flere punkter i sitt syn på den militære profesjonen. Som nevnt mente han at den faglige ekspertisen måtte romme mer enn å planlegge og lede militære operasjoner. Videre ville militæret utviklet seg i takt med samfunnet, derfor måtte den militære profesjonsidentiteten være pragmatisk og flytende. Han mente også at det ikke var realistisk eller ønskelig å ha en politisk nøytral militærmakt. For det første hadde undersøkelser vist at militærmakten ikke var nøytral. For det andre var politikk og militærmakt så sammenvevd at det militære måtte ha forståelse for at alle

militære råd også er politiske av natur. Av den grunn ble idealet at lojaliteten til styresmaktene kom på grunn av at militærmakten delte de samme verdiene som samfunnet (Haaland et al., 2021, s. 65). Dette gjenspeiles i FFOD07 ved at verdigrunnet skal gjenspeile samfunnets verdier og normer.

Det er viktig å være bevisst over at FFOD07 er en normativ tekst og at definisjonen på den militære profesjon er en preskripsjon. Den beskriver kun hva Forsvaret selv mener den militære profesjonen bør kjennetegnes av. Her står Huntingtons ideal sterkest, mens det faktiske militær-sivile forholdet forklares bedre av Janowitz' teori. På den måten kan man si at det eksisterer et språk mellom realitetene som etter teorien til Janowitz viser en profesjon i endring, og et tidløst ideal som henter inspirasjon fra Huntington (Haaland et al., 2021, s. 63). To motstridende syn og teorier på den militære profesjon har i FFOD07 fått plass i samme profesjonsforståelse, og det er viktig å være bevisst formålet og konteksten for teoriene. Huntington beskriver et ideal og baserer seg på studier av historien. Janowitz beskriver en tidsbestemt virkelighet gjennom studier basert på spørreundersøkelser og statistikk (Haaland et al., 2021, s. 63). FFOD07 har videre tilpasset profesjonsforståelsen til norsk kontekst og formålet med å skape en felles profesjonsforståelse. Et annet argument mot å bruke FFOD07 sin tolkning av profesjon er gyldigheten til teoriene den baserer seg på.

Teoriene til Huntington og Janowitz er skrevet for en annen tid, kultur og verdenssamfunn. Begge har basert sin forskning på det amerikanske militæret og skriver sine teorier under den kalde krigens trusselbilde som militær-sivile relasjoner blir analysert og forstått i lys av. De historiske tolkningene Huntington baserer sin teori på er blitt kritisert og noen har blitt tilbakevist som åpenbart feilaktige, likevel oppfattes Huntingtons ideal som relevant i dag (Haaland et al., 2021, s. 62). Janowitz sin teori var lagt med bakgrunn i analyser fra tidlig 1900-tallet. Det er derfor grunnlag til å stille seg kritisk til gyldigheten det empiriske grunnlaget har i norsk kontekst i dag, men Janowitz har også i dag en stor gjennomslagskraft i debatten rundt politisk kontroll av militæret (Edström & Lunde, 2010, s. 47). Til slutt omhandler teoriene kun offiserskorpset, mens den norske profesjonsforståelsen inkluderer alle i uniform. Dette er problematisk i debatten om behovet for en profesjonsutdanning for å tilegne seg faglig ekspertise og for å kvalifisere til profesjonsutøvelse. På bakgrunn av nevnte faktorer anser vi ikke FFOD07 sin definisjon av profesjon som en hensiktsmessig måte å forstå den norske militære profesjonen på.

2.4.3 Den idealtypiske profesjonen

Ikke alle er enige i FFOD07 sin påstand om at det eksisterer en militær profesjon på lik linje som lege- og juristyrket. Et syn er at det “bare er én av en lang rekke tilsvarende egenskaper Forsvaret har påberopt seg gjennom årenes løp i et forsøk på å fremstå som spesielt viktige og betydningsfulle” (Høiback, 2009, s. 279). Vektleggingen av profesjonsbegrepet i doktrinen viser at Forsvaret er opptatt av begrepet fra offisielt hold. Likevel gjenspeiles dette ikke like klart i departementet. «På mange måter kan man si at det er en strategi for Forsvarets militære yrkesutøvere som gruppe å oppnå anerkjennelse som profesjon og karakteriseres av profesjonalitet og profesjonell tjenesteytelse» (Rise, 2012, s. 44). Forsvaret kan dermed utnytte at det er krevende å skille profesjoner fra andre yrker, og dermed dra nytte av at profesjonsbegrepet er omstridt. I bøkene *Profesjonsstudier* har flere toneangivende forskere fra Senter for profesjonsstudier gått sammen for å lage en oversikt over profesjonsstudier som forskingsfelt som kan kaste lys over hva som er en profesjon.

Anders Molander og Lars Inge Terum sin beskrivelse av den idealtypiske profesjonen gir både en diskriminerende, men samtidig graduert profesjonsbegrep. Fordelen med idealtyper er at de ikke skal fremstille virkeligheten, men være et “redskap for å strukturere den og for å generere spørsmål” (Molander & Terum, 2008, s. 17). Det gjør at diskusjonen dreier seg bort fra klare kjennetegn som kan inkludere eller ekskludere ulike yrker definitivt, men heller en diskusjon om i hvor stor grad et yrke kan betraktes som profesjonelt. Siden profesjonsbegrepet er så omdiskutert, preges teorien av et stort spenn av perspektiver. Hensikten med idealtypen var derfor å beskrive fenomenet profesjon på en slik måte at det kunne deles av forskere med ulike teoretiske tilnærminger, og si noe om profesjonell virksomhet “som er mest mulig nøytral i forhold til de ulike profesjonene” (Molander & Terum, 2008, s. 20). Profesjoner skiller seg ut fra andre eksperter med høy grad av kunnskap og ferdigheter innenfor et virksomhetsområde med at det viser til både “ekspertise som et kognitivt fenomen og til en spesifikk måte og institusjonalisere ekspertise på” (Molander & Smeby, 2013, s. 11). Dette viser til to hovedaspekter ved profesjoner; det performative og det organisatoriske. Et yrke kan ha sterkere eller svakere trekk innenfor disse aspektene. Det gjør at yrker i ulike grader kan betraktes som profesjonelle, som gir muligheten til å både ha et diskriminerende begrep som samtidig muliggjør gradering. Innenfor de to dimensjonene finnes det ytterlige kjennetegn som beskriver begrepet nærmere.

Det performative aspektet handler om de grunnleggende elementene som beskriver praksis, den virksomheten profesjonelle utøver (Molander & Terum, 2008, s. 19). Kjennetegnene består av at profesjoner yter tjenester som mottas av klienter som er avhengig bistand fra fagpersoner. Videre er de profesjonelle tjenestene kjennetegnet av å være praktiske hvordanproblemer som gitt av klienten. Tjenestene kjennetegnes videre med at de er endringsorienterte som handler om at utførelsen endrer en tilstand for klienten. I militær sammenheng kan dette være å fjerne eller redusere en sikkerhetstrussel ved å gjøre militære tiltak. At profesjonen anvender en systemisert kunnskapsmengde på enkelttilfeller viser til at profesjonsutøveren må anvende kunnskap for å indentifisere problemet, resonnere over hva som bør gjøres og til slutt beslutte handlemåte. Fordi problemstillingene er vanskelige å standardisere karakteriseres tjenestene med en utøvelse av skjønn. Tjenestene er også normativt regulerte som gjør at praksisen er bundet til og evalueres av bestemte kriterier som er av moralsk, epistemologisk og pragmatiske krav. Til slutt er profesjonell praksis knyttet til usikkerhet, der den profesjonelle tar på seg et ansvar for å utføre tjenesten på vegne av klienten (Molander & Terum, 2008).

Det organisatoriske aspektet er at profesjonen er organisert på en bestemt måte for å kunne ivareta disse oppgavene. Kjennetegnene er at profesjonen har monopol som gir ekstern kontroll på adgangen til arbeidsoppgavene og tilbudet av tjenester, de har også autonomi i utførelsen som gir en intern kontroll over disse arbeidsoppgavene. Videre er profesjoner politisk konstituerte yrker som innebærer at staten gir yrkesgruppen retten til å ivareta tildelte oppgaver på fellesskapets vegne. De har et institusjonelt imperativ som forplikter yrkesgruppene til en samfunnskontrakt for å tjene visse allmenne interesser. Til slutt er det en profesjonell sammenslutning som betyr at profesjonen må opptre som en organisert gruppe (Molander & Terum, 2008).

2.4.4 Den profesjonelle hæroffiseren

Ørjan Rogne Rise bruker i sin masteroppgave om den militære profesjonsmoral den idealtypiske beskrivelsen for å undersøke hvem som kan kalles profesjonelle i den militære profesjonen. Rise avgrenser til å analysere den taktiske hæroffiseren som kjennetegnes ved at de har en vertikal karrierevei i Forsvaret og tilhører en større gruppe i Forsvaret som har hele profesjonsutdanningen felles (Rise, 2012, s. 20). Innenfor de organisatoriske aspektene mener Rise at den taktiske offiseren har kjennetegnene i både større og mindre grad. Han trekker frem at det er særlig innenfor autonomi at den militære profesjonen står svakt opp mot idealtypen. Der var fordi Forsvarets ledelse er slått sammen med politisk ledelse som ga

mulighet for den politisk ledelse å styre “den militære ledelse utenom linjen mellom forsvarsminister og forsvarssjef” (Rise, 2012, s. 23). For de performative aspektene mener Rise at det også er samsvar mellom teori og yrkesutøvelsen til den taktiske offiseren, og han konkluderer med at den taktiske offiseren kan kalles profesjonell i den militære profesjonen.

Selv om Rise fokuserer på hæroffiseren tar han opp øvrige grupper av personell i Forsvaret som inkluderes i den militære profesjonen. Han mener de i lys av idealtypen ikke kan beregnes som profesjonelle, fordi de ikke kan stå inne for autonomi og kunnskapskravene i profesjonsteorien. “Spesialistkorpset er i prinsippet styrt av en annen yrkesgruppe, den taktiske offiser, og har slik sett begrenset autonomi” (Rise, 2012, s. 27). Man kan stille spørsmålsteget med denne tolkningen siden autonomi er et organisatorisk trekk, og dermed tilknyttet Forsvaret som helhet. Med å anerkjenne inkluderingen alle gruppene i den militære profesjonen vil de de score likt på autonomi. Og på grunn av den tette integreringen av politisk og militær ledelse og oppbyggingen av kommandosystemet, vil det være politisk kontroll på alle nivåer (Forsvarsstaben, 2019). Dette gjelder offiserer så vel som spesialistkorpset. Videre er Rise sin analyse fra tiden med enhetsbefalet. I dag vil denne vurderingen være vanskelig å støtte ettersom spesialistkorpset representerer dybdekompetanse i militærfaget og sitter på en vesentlig definisjonsmakt i hva som er god utøvelse av profesjonens oppgaver.

For å oppsummere er profesjonsbegrepet omdiskutert, og det eksisterer ingen enighet om en definisjon i profesjonsteorien. Definisjonen fra FFOD07 bygger på anerkjente, men likevel utdaterte teorier lagd for en annen historisk, samfunnsmessig og kulturell kontekst. Definisjonen er videre lagd med en hensikt om å skape en felles profesjonskultur, og derfor lagd for å underbygge militære yrkesutøvere som profesjonelle. Det gjør at denne definisjonen gjør seg lite egnet som et analytisk rammeverk for å undersøke nettopp spørsmålet om hvem som er profesjonelle yrkesutøvelse. Idealbeskrivelsen til Molander og Terum er ikke et forsøk på å definere eller dra en linje mellom profesjoner og øvrige yrker, det er en anerkjennelse av begrepets komplekse historie og utvikling. Resultatet er et analytisk rammeverk med forankring i profesjonsteorien, som kan si noe om hvilken grad ulike yrker oppfyller sett med profesjonskarakteristika. Med dette rammeverket skal vi undersøke i hvilken grad kandidater ved årsstudiet er profesjonelle i profesjonsteoretisk forstand. Med innføring av årsstudiet har spørsmålet blitt mer komplisert når offiserene blant annet ikke har samme profesjonsutdanning som Rises taktiske offiser.

2.5 Profesjonsutdanning

I den militære profesjonen er en av Krigsskolens oppdrag å tilby en profesjonsutdanning som kvalifiserer til yrkesutøvelse som offiserer i Hæren. Molander og Terum beskriver at profesjoner har bestemte koblinger til høyere utdanning og forskning, og at utøvelsen av tjenester blir basert på teoretisk kunnskap tilegnet gjennom en lengre profesjonsutdanning (Molander & Terum, 2012). Forsvarets tolkning av profesjonsutdanning skiller seg ut ved at andre nivådannende utdanninger for befal og spesialister som ikke er høyere utdanning også blir sett på som profesjonsutdanninger i Forsvaret (Prop. 14 S (2020-2021)). Videre blir årsstudiet beskrevet som en modell som gir offiserer minimum fire års høyere utdanning (Forsvarsstaben, 2020). Det er uklart hva hensikten med å presisere dette er. En mulig forklaring er at det skal underbygge at årsstudiet oppnår kravene til høyere utdanning beskrevet i profesjonsteoriene. Men kravet til en profesjonsutdanning i teorien skiller seg ut fra praksisen i Forsvaret i dag. For å kunne svare på om kandidater fra årsstudiet er profesjonelle i lys av profesjonsteorien må vi undersøke hva en profesjonsutdanning er.

2.5.1 Høyere utdanning og ekspertise

Jens-Christian Smeby beskriver at det er en generell enighet om at høyere utdanning er helt sentral i den tradisjonelle forståelsen av profesjoner. Profesjoner er derfor forstått som kunnskapsbaserte yrker. Det tradisjonelle synet bygger på teoretisk kunnskap som en forutsetning for profesjonell praksis, og antakelsen om at kunnskapen som tilegnes gjennom utdanning kan overføres direkte til yrkespraksisen, der den vedlikeholdes og videreutvikles i et profesjonelt fellesskap. Det gjør at kunnskap, verdier og ferdigheter ervervet gjennom profesjonsutdanningen er en viktig forutsetning for kompetent og profesjonell yrkesutøvelse. Profesjonsutdanningen har derfor både en kvalifiserende og en sosialiserende funksjon for profesjonen (Smeby, 2008).

Smeby sier at opprettelsen av universitetene kan tolkes som en følge av behovet for en mer systematisk kvalifisering av profesjonsutøvere. Med dette ble profesjonsopplæringen for første gang institusjonalisert i egne utdanningsinstitusjoner (Smeby, 2008). Sammen med lengden på utdanningen er forholdet mellom utdanning og yrket ofte blitt brukt som et kriterium for om et yrke kan kalle seg en profesjon. En profesjonsutdanning skiller seg ut fra universitetenes fagstudier ved at det er en yrkesrettet utdanning. Selv om all utdanning har til hensikt å kvalifisere til arbeidslivet har profesjonsutdanningene en tettere tilknytning mellom utdanning og arbeid. Der fagstudiene er basert på en kognitiv avgrensning av et

kunnskapsfelt, er profesjonsutdanningen avgrenset med utgangspunkt i relevans for den profesjonelle yrkesutøvelsen (Smeby, 2008). I dag er forskning også blitt en oppgave for høyskolene, med krav om at undervisningen skal være forskningsbasert (Molander & Smeby, 2013). I Forsvaret er det FHS som leverer profesjonsutdanningene, og har et særlig ansvar for å drive forskning og utvikling for å utvikle kunnskap om militære stryker og krigføring (Forsvaret, 2022). Bachelorutdanningen ved Krigsskolen har en lengde tilsvarende andre profesjonsutdanninger som sykepleierutdanningen, og skal oppfylle kravene om forskningsbasert utdanning. Om årsstudiet er en profesjonsutdanning, og dermed kvalifiserende til profesjonell yrkesutøvelse er ikke like klart. Men den tradisjonelle forståelsen er også blitt utfordret i litteraturen.

Ekspertise er en viktig del av de fleste definisjoner av profesjon, men disse perspektivene har nesten alltid et formelt synspunkt som kan utfordres. Som oppgaven innledningsvis redegjorde for er profesjoner ofte forstått som kunnskapsbaserte yrker, og de performative trekkene beskriver yrkesutøvelsen som utførelse av eksperttjenester (Molander & Smeby, 2013). Som følge av dette er ekspertise tradisjonelt forstått som noe man får gjennom høyere utdanning. Med dette synspunktet ville graden av ekspertisen til offiserer fra årsstudiet åpenbart være lavere som følge av kortere profesjonsutdanning. Og årsstudiets status som profesjonsutdanning blir svakere. Mens den tradisjonelle profesjonssosiologiske forståelsen av profesjonsutdanning mener teoretisk kunnskap gitt gjennom en høyere utdanning er en forutsetning for profesjonell yrkesutøvelse, har forskning vist at ekspertise ikke nødvendigvis er knyttet til en lengre høyere utdanning. Molander og Smeby mener at profesjonsforskningen i liten grad har interessert seg for hvordan profesjonelle faktisk tilegner seg ekspertise, resonnerer og fatter beslutninger. Her kan ekspertiselitteraturen bidra med flere svar om hva ekspertise faktisk er, hvordan man erverver det (Smeby, 2013, s.11). Det gir et alternativt syn på hvordan profesjonsutdanningen kan gjennomføres for å få profesjonelle yrkesutøvere.

Smeby belyser at forskning på ekspertise viser at eksperter løser oppgaver raskere ved at de tenker på en slik måte at de er i stand til å raskt oppfatte hva som er den relevante informasjonen i en gitt situasjon (Smeby, 2013). Gjennom automatisering kan eksperter gjennomføre oppgaver raskere, og dermed frigjøre tid og energi til å konsentrere seg om andre viktige forhold som for eksempel videre planlegging og vurdering av utførelsen. Ekspertise er ut ifra denne beskrivelsen åpenbart svært viktig i militære operasjoner, der beslutningene skal tas hurtig i farlige og uoversiktlige situasjoner, og har potensielt

eksistensielle konsekvenser. Sentralt i de fleste teoriene fra ekspertiseforskere er at praktisk trening gjennom øvelse, veiledning og tilbakemeldinger skaper eksperter. Forskning er videre klar på at ekspertise er områdespesifikt, og at den derfor bare i begrenset grad kan overføres til et annet felt. Det er også enighet om at tilegnelse av “ekspertise forutsetter en langsiktig og omfattende utviklingsprosess” (Feltovich et al, 2006, sitert i Smeby, 2013, s. 18). Vi kan konkludere med at ekspertise er en forutsetning for profesjonell yrkesutøvelse som krever en langvarig og områdespesifikk utviklingsprosess. Litteraturen er stort sett enige om at ekspertise er viktig, men de er dog uenige om hvordan man best utvikler ekspertise.

Forskjellene i synet på utvikling av ekspertise mellom profesjonssosiologier og ekspertiseforskere kommer av at de har ulikt syn på kunnskap. Profesjonssosiologien vektlegger utdanning, fordi de mener betydningen av et teoretiske kunnskapsgrunnlag er kritisk for å utvikle profesjonelle yrkesutøvere. Ekspertiseforskerne vektlegger erfaring og praktisk øvelse på bakgrunn av perspektivet om “at ekspertise bare i begrenset grad kan overføres fra én person til en annen, og at eksperter har utviklet en intuisjon som det kan være vanskelig å artikulere verbalt” (Smeby, 2013, s. 19). Den sentrale kritikken mot profesjonsutdanningen har sitt grunnlag i dette splittede synet på kunnskap.

Institusjonaliseringen av profesjonsutdanningen blir kritisert for å basere seg på at praktisk kunnskap kan baseres på anvendelse av teoretisk kunnskap. Randall Collins er en sentral kritiker av profesjonsutdanningen som mente at utdanningen hadde hovedsakelig en sertifiserende rolle, mens kunnskapen og kompetansen ble utviklet i arbeidslivet (Smeby, 2013). Donald Schön var en av kritikerne mot det tradisjonelle perspektivet som mente at utdanningen måtte i stor grad suppleres med ulike typer profesjonell praksis og veiledning (Smeby, 2013). Kritikken var særlig rettet mot at institusjonaliseringen hadde satt teoretisk kunnskap som mest sentralt. Dette ble underbygget med at overgangen fra utdanning til arbeidslivet blir beskrevet som et praksissjokk, der det eksisterer et gap mellom teori og praksis (Smeby, 2008). Det er dog grunner til at dette praksissjokket er en viktig del av profesjonsutdanningen.

Utfordringene som kommer med overgangen fra utdanningskontekst til yrkeskontekst kan gi verdifulle læringssituasjoner. En av grunnene til dette er ifølge Smeby “at teori lært i utdanningen ikke direkte kan overføres til praksis, og at mye læring foregår i arbeidslivet” (Smeby, 2008, s. 98). Siden kunnskap er områdespesifikt, kan man sjeldent anvende den direkte i en ny kontekst. Kunnskapen gir derimot grunnlag for tolkninger og assosiasjoner

som vi kan bruke senere til å løse praktiske situasjoner. Det blir dermed en læringssituasjon som trener evnen til å overføre abstrakt kunnskap til praktisk handling (Smeby, 2013). Derfor er det “en sentral utfordring både for utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet å hjelpe studentene til å se relevansen av teoretiske deler av utdanningen i forhold til praktiske arbeidsoppgaver” (Smeby, 2008, s. 98).

Selv om det er uenighet rundt hva som er det viktigste for å utvikle ekspertise, tyder mye på at både praktisk og teoretisk kunnskap er viktige i profesjoners kunnskapsgrunnlag og kunnskapsanvendelse. Harry Collins er en sentral teoretiker som drøfter samspillet mellom vitenskapelig kunnskap og praktisk kunnskap. Han var enig med ekspertiseforskerne om at praktisk kunnskap utgjør en stor del av ekspertkunnskapen, og at det krever omfattende trening for å bli en ekspert. På den andre siden var han også enig med profesjonssosiologiene om at teoretisk kunnskap er et viktig grunnlag for ekspertyrker. Særlig er det viktig å ha teoretisk kunnskap for å formidle ekspertkunnskap til andre, og for å kunne være kritisk til holdbarheten av den praktiske kunnskapen (Smeby, 2013). Profesjonsutdanningene kombinerer dette gjennom å også ha praksisarenaer for å trene praktisk kunnskap for å kvalifisere kandidater til profesjonell yrkesutøvelse.

En institusjonalisering av profesjonsutdanning vil ifølge Smeby tjene både utdanningsinstitusjonen og profesjonen. Institusjonene hjelper profesjonene å utvikle kunnskapsgrunnlaget sitt med sin standard og krav om vitenskapelig kunnskap. Dette er viktig fordi “kunnskapsgrunnlaget utgjør selve basisen for profesjonell yrkesutøvelse og autonomi” (Smeby, 2008, s. 89). På institusjonens side blir den vitenskapelige kunnskapen stimulert av profesjonens behov og fokus på anvendt forskning fremfor grunnforskning. Utviklingen av vitenskapelig kunnskapsbasis har videre vist seg å være viktig for profesjonens samfunnsmessige legitimitet og rolle (Smeby, 2008). Hensikten med en profesjonsutdanning på universitets- og høyskolenivå er i det tradisjonelle perspektivet på profesjon og utdanning “blant annet å oppøve studentenes evne til kritisk refleksjon over sin egen profesjonelle kunnskap og praksis” (Smeby, 2008, s. 99). En profesjonsutdanning vil derfor skape grunnlaget for at profesjonsutøverne kan løse komplekse og hittil ukjente problem, samt bidra til å utvikle nye løsninger og praksis gjennom egne erfaringer og kunnskap.

2.5.2 Militær profesjonsutdanning

Krigsskolens oppdrag i Forsvaret er å tilby en profesjonsutdanning som kvalifiserer til yrkesutøvelse som offiser. I Krigsskolens mål- og strategidokumenter kommer det frem at de har vært opptatt av at utdanningen skal preges av kvalitet og relevans for profesjonen, gjennom at “[e]n profesjonsutdanning bygger på en sterk tilknytning til praksisfeltets problemstillinger, egenart og den praktiske kunnskap som brukes og skapes der” (Skaug, 2012, s. 10). Dette står i stil med det tradisjonelle perspektivet på profesjon og utdanning beskrevet over. Krigsskolens utvikling har vist at institusjonaliseringen av profesjonsutdanningen er noe som også har funnet sted i Forsvarets utdanning.

Av Krigsskolens over 270 år lange tradisjon med offisersutdanning var det ikke før i 2005 at utdanningen måtte følge formelle krav til en høyskoleutdanning og et akkreditert kvalitetssikringssystem. Skolen fikk en statlig akkreditering og ble delvis underlagt universitets- og høyskoleloven i 2003, og i 2005 ble bachelor i militær ledelse innført (Krigsskolen, 2016). Dette var en stor omvelting av offisersutdanningen fra tidligere 2+2 års modell (KS1 og KS2). Neste større endring av utdanningen kom i 2012 når Krigsskolen valgte en total revisjon av studieprogrammet slått sammen med pålegg om innføring av det felles europeiske kvalifikasjonsrammeverket. Den siste større omleggelsen av utdanningen kom med utdanningsreformen vedtatt som en del av langtidsplanen i 2016. Utdanningsreformen kan sies å være en fortsettelse av denne trenden ved at en tettere harmonisering med universitets- og høyskolesektoren gjør at Krigsskolen må oppfylle krav for vitenskapelig kunnskapsbasis og kvalitetssikringssystemer. Dette er viktig for utviklingen av profesjonenes kunnskapsgrunnlag, som utgjør basisen for profesjonell yrkesutøvelse og autonomi (Smeby, 2008, s. 89). Denne trenden er en del av en større samfunnsutvikling der praksisnære profesjonsutdanninger har utviklet seg fra å kun være erfaringsbaserte til å også bli forskningsbaserte (Haaland et al., 2021).

Forsvarets utdanningssystem har hatt flere former for kortere utdanning enn den treårige profesjonsutdanningen. Hærens kvalifiseringskurs var en kortere militær utdanning for befal som hadde gjennomført sivil høyere utdanning eller fagutdanning (Krigsskolen, 2012). Etter utdanningsreformen ble kvalifiseringskurset lagt ned ble grunnleggende offiserspåbygging (GOP) opprettet i 2018 som en militærfaglig utdanning som bygger videre på en sivil master- eller bachelorgrad. Utdanningen skulle kvalifisere for arbeid som offiser innenfor samme fagfelt som den sivile utdanningen. De gikk førsteåret felles med bachelorkadettene, og etter uteksaminering var de søknadsberettiget til master i militære studier på lik linje med øvrige

i offisers-søylen (Forsvarets Høgskole, 2019). I 2019 blir grunnleggende offiserskurs (GOK) opprettet, da det ble identifisert at det fortsatt var behov etter OMT for å konvertere noen spesialister til offiserer i løpet av karrieren (Forsvarsstaben, 2019).

Årsstudium i militær ledelse og operasjoner ble opprettet høsten 2021 som en videreutvikling av GOP. En av bakgrunnene for innføringen av årsstudiet var Forsvarssjefens beslutning om økt satsning på GOP, der det var gitt et måltall på 40 kadetter til studiestart høsten 2021 (Forsvarsstaben, 2020). I langtidsplanen prop. 14 S (2020-2021) *Evne til forsvar – vilje til beredskap* var det lagt opp til en økt bemanning for å stryke reaksjonen og utholdenheten i Forsvaret, dette innebar en økning i antall kadetter. Forsvarsstaben (FST) opplevde et rekrutteringsproblem til den tidligere GOP-modellen der kun 19 offiserer var blitt utdannet siden 2018. En av hovedårsakene var ifølge FST holdningene og kulturen hos grenene knyttet til forventinger til offisers-rollen. På GOP hadde disse offiserene kun blitt rekruttert for å fylle enkeltstillinger med direkte tilknytting til tidligere utdanning. Det manglet som følge av dette utdannings- og tjenesteplaner for å muliggjøre et karriereløp som offiser med breddekompetanse (Forsvarsstaben, 2020). Som en følge av opprettelsen av studiet skulle grenene identifisere aktuelle stillinger og karriereutvikling i et 3-5 års perspektiv. Grenene skulle selv tilføre de nye offiserene, både årsstudium og bachelor, tilstrekkelig jobbtrening og kompetanseheving for å bygge profesjonskompetanse gjennom aktiv veiledning, tjenesteerfaring og utvikling som kan opparbeides (Forsvarsstaben, 2020). Deler av profesjonsutdanningen blir i årsstudiet tatt ut av utdanningsinstitusjonen og inn i de 3-5 første årene av arbeidslivet. Spørsmålet er om dette kan kalles en profesjonsutdanning.

Man kan på en side si at årsstudiet ikke er en profesjonsutdanning og at det er oppstått en form for reversering av institusjonaliseringen av profesjonsutdanningen. Utdanningsansvaret er overført fra utdanningsinstitusjonen til arbeidslivet som ikke følger samme krav til vitenskapelig kunnskapsbasis og kvalitetssikringssystemer som en høyskole må. Årene etter Krigsskolen er ikke en profesjonsutdanning slik teorien legger det frem, men kurs og opplæring. Dette kan tolkes som at synet på teoretisk kunnskap som en viktig forutsetning for profesjonell yrkesutøvelse står svakere i Forsvaret enn andre profesjoner. Dette styrker Haalands påpeking om det finnes en vedvarende ambivalens for akademisk utdanning i Forsvaret. På den andre siden finnes det profesjonsteoretiske perspektiver som stiller spørsmålsteget ved utdanningens verdi for yrkesutøvelsen, der de hevder at utdanning heller har en symbolsk verdi enn en reelt kvalifiserende funksjon. Andre perspektiver tar opp

problemstillingen om hvilken kunnskap som læres best i formelle utdanningsinstitusjoner versus i arbeidslivet (Molander & Terum, 2008). Det er derfor ikke mulig å trekke en enkel slutning om kandidater ved årsstudiet er profesjonelle basert på utdanningen alene. Som Molander og Terum forfekter er det heller et spørsmål om i hvilken grad det foreligger profesjonell yrkesutøvelse.

3 Drøfting

For å kunne svare på om kandidatene ved årsstudiet kan forstås som profesjonelle i profesjonsteorien skal oppgaven drøfte med utgangspunkt i den idealtypiske beskrivelsen av profesjoner og tradisjonell forståelse av profesjonsutdanning. I den idealtypiske beskrivelsen har Molander og Terum delt inn i de performative og organisatoriske kjennetegn, der det er det performative som beskriver hvordan den profesjonelle utøvelsen kjennetegnes. Dette blir et naturlig hovedfokus for drøftingen. Likevel har ikke alle kjennetegnene en like sterk verdi i drøftingen. Oppgaven kommer også til å diskutere organisatoriske kjennetegn på bakgrunn av at måten profesjonen er innrettet på, vil bli påvirket av kunnskapsgrunnlaget til profesjonsutøverne.

3.1 Performative aspekt

Ikke alle de performative elementene blir berørt av en endret utdanning for offiserer så lenge oppgavene og rollen er lik. Forsvaret som organisasjon har i oppgave å sikre Norges suverenitet og norske rettigheter, og militærmakten er et avgjørende virkemiddel for å oppnå dette. “Militærmakten er beskrevet som beskytter av demokratiet, og slik sett knyttes den til klienten gjennom opprettholdelse av det grunnlovsfestede frie demokratiske samfunnet” (Rise, 2012, s. 25). Den norske stat presenterer sine “hvordan-problemer” til Forsvaret som offiseren mottar som et oppdrag som skal løses gjennom kommandokjeden. Det er opp til offiseren hvordan oppdraget skal løses, men oppdragsløsningen skal være et forsøk på å løse det praktiske problemet. Offiseren yter tjenester til sine klienter. Tjenesten ytes i form av sikkerhet eller beskyttelse til klienten som er den norske statens borgere. Årsstudiet utdanner norske offiserer som er tiltenkt å yte sikkerhets- og beskyttelsestjenester til samfunnets borgere, og oppdraget og rollen for profesjonsutøveren er altså det samme uavhengig av utdanningslengden i dette tilfellet. Oppsummert oppnår årsstudiet i tilsvarende grad som den taktiske offiseren kjennetegnene yte tjenester som har til hensikt å løse praktiske “hvordan problemer” til klienter. Ut ifra disse kjennetegnene blir årsstudiet kvalifiserende for å delta i yrkesutøvelsen, men det gir ikke en god indikasjon på om utførelsen kjennetegnes som profesjonell. Samme type problemstilling er også gjeldene for vernepliktige som får delta i profesjonens oppgaver etter gjennomført rekrutt og fagutdanning.

At FFOD07 inkluderer alle i uniform i den militære profesjonen gjør at nevnte kjennetegn ikke er tilstrekkelig for å si at en personellgruppe er profesjonell i teoretisk forstand. En

problemstilling knyttet til denne brede inkluderingen er å definere hvem som er en del av den militære profesjonen. Haaland et al. trekker frem at inkluderingen av vernepliktige er en åpenbar konfliktzone etter tradisjonelle krav til kjennetegnene høyere utdanning, autonomi over eget fagområde, egne etiske standarder og samfunnsansvar som gjeldene for alle profesjoner. Siden de kun er innom en kort periode lærer de bare grunnleggende militære ferdigheter, derfor er deres ekspertise, etikk og eventuelle samfunnsansvar primært knyttet til det sivile. I tillegg vil det ikke være rom for stor grad av autonomi i utførelsen av militære oppgaver (Haaland et al., 2021, s. 27). Offiserer har ifølge Haaland et al. tradisjonelt sett oppfylt disse kravene, men om offiser med årsstudium gjør det er ikke like klart.

Årsstudiet har kortere høyere utdanning enn det offisersutdanningen har vært etter institusjonaliseringen på 2000-tallet, men de har på en annen side åpenbart mer autonomi og tilhørende samfunnsansvar enn de vernepliktige som følge av offisersgraden. Likevel er ikke graden av ekspertise og etikk knyttet til den militære profesjonen åpenbart høyere hos en kandidat fra årsstudiet sett opp mot en vernepliktig. Begge har mye av sin ekspertise og etikk knyttet til det sivile, og en utdanningstid på ett år. Samtidig er årsstudiet en høyere utdanning som har en helt annen kvalitet og krav, og det er lagt opp til 3-5 år med videre utvikling og trening i avdeling. Det gjør at årsstudiet oppnår flere kjennetegn enn vernepliktige. Spørsmålet som står igjen, er om de 3-5 årene i avdeling kan anses som en del av profesjonsutdanningen som kvalifiserer til profesjonell yrkesutøvelse.

Fra både profesjonsteorien og ekspertiseforskning kan vi konkludere med at ekspertise er en forutsetning for profesjonell yrkesutøvelse, som krever en langvarig og områdespesifikk utviklingsprosess (Smeby, 2013). Som følge av at ekspertise er områdespesifikt inkluderes ikke tidligere sivil høyere utdanning som kandidater fra årsstudiet har som en del av utvikling av militær ekspertise. Det finnes utvilsomt utdanninger som gir viktig innsikt som kan brukes i militær praksis, for eksempel statsvitenskap, juss eller historie. Men rekrutteringen til årsstudiet er ment til å gå bredt og ikke unødige begrense utdanninger som anses som relevante (Forsvarsstaben, 2020). Derfor er det ingen garanti at kandidatene kommer med relevant utdanningsbakgrunn for militær praksis. På en side kan vi bruke Schön og Collin sitt syn til å si FST sitt målbilde av årsstudiet bruker profesjonsutdanningen for å utvikle ekspertise sammen med ulike typer praksis, fag- og funksjonsutdanningen og veiledning i et 3-5 års perspektiv som offiser i Hæren. Samtidig påpeker HVS at Hæren mangler et kompetent og erfarent OR-korps og årsverk øremerket til å drive omfattende veiledning og utvikling av offiserer (Hærens våpenskole, 2021).

På den andre siden er det kun igjennom militær profesjonsutdanning at abstrakt teori og praksis settes sammen for å støtte militær profesjonsutøvelse. Fag- og funksjonsutdanning som skjer etter Krigsskolen, er bransjespesifikke kurs og opplæring i tekniske ferdigheter som er nødvendig for å oppnå formelle krav til sertifiserings- og kompetansenivå for operative stillinger. Selv om det er viktige ferdigheter, er det ikke en profesjonsutdanning hvis hensikt er å utdanne i profesjonens kjernekompetanse, planlegging, ledelse og gjennomføring av militæroperasjoner. Det er heller ikke høyere utdanning som har krav til å basere seg på vitenskapelig kunnskap. For å oppsummere kan kun året på Krigsskolen forstås som høyere utdanning i relasjon til den militære profesjonen. Årsstudiet gir kanskje offiserer med minst fire år høyere utdanning, men det er ikke fire år profesjonsutdanning. Heller ikke tiden etter Krigsskolen kan forstås som profesjonsutdanning. Spørsmålet er om det er nok med ett år profesjonsutdanning for å kvalifisere til profesjonell yrkesutøvelse.

Et kjennetegn på profesjonell yrkesutøvelse er at den profesjonelles tjenester er en endringsorientert handling, og for offiserer er denne tjenesten risikofylt. Offiserer skal ved hjelp av sin militære kunnskap besvare hvordan sikkerhetsutfordringer kan løses med militærmakt og deretter kunne utføre det. Dette er en oppgave som tilfaller kandidater fra årsstudiet som skal tilsettes med et likeverdig og tilsvarende karriereløp som offiserer fra bachelorløpet (Forsvarsstaben, 2020). Kandidatene fra årsstudiet får utvilsomt tilgang til å yte tjenester som kjennetegner profesjonell yrkesutøvelse. En offiser skal kunne yte denne tjenesten gjennom å “kunne føre kommando over militære styrker og ta beslutninger som i ytterste konsekvens kan få følger for menneskers liv og død i situasjoner preget av høy kompleksitet, fare og stress” (Forsvaret, 2019). Den militære profesjon er et yrke med en svært kompleks praksis, der offiseren i ytterste konsekvens har ansvar for liv og død. Dekan ved Forsvarets Høgskole, Saira Basit, skriver at profesjonen utøves på både det praktiske og kognitive plan i ekstreme situasjoner, der offiseren kan befinne seg i etiske og juridiske gråsoner (Basit, 2022). I den militære profesjonsutdanningen er derfor teori kombinert med praktisk læring og refleksjon for å gi offiserer den kompetansen og ferdighetene som trengs for å oppnå profesjonens kvalitetskrav. Dette er en utdanning Basit hevder tar minst tre år, og selv da med behov for oppfølging og veiledning i avdeling (Basit, 2022). Den risikofylte endringsorienterte handlingen i den militære profesjonen gjelder altså for kandidatene, men har de en ekvivalent utdanning som gir forutsetninger til å kunne utføre den?

At ekspertise er viktig for den militære profesjonen blir tydelig kommunisert gjennom Huntington, Janowitz og FFOD07. Huntington mente ekspertise var selve kjernen i den

militære profesjonen og var knyttet til “the management of violence”. Janowitz mente at ekspertisen måtte favne mye brede enn kun militære operasjoner. FFOD07 bygger videre på begge synene og sier at ekspertise er profesjonens spesialiserte kunnskap og ferdigheter som er nødvendig for å løse profesjonens oppgaver. Videre beskriver FFOD07 at den militære profesjonen har en intellektuell, en fysisk og en moralsk dimensjon. Den intellektuelle dimensjonen handler om den kunnskapen som kreves for å løse profesjonens oppgaver og å kunne gjennomføre operasjoner. På det taktiske og operasjonelle nivået “kreves det omfattende kunnskaper innenfor flere felt for å oppnå fremgang i komplekse operasjoner hjemme og ute” (Forsvarsstaben, 2007, s. 158). En forutsetning for å kunne tilpasse seg skiftende operasjonsmiljøer er ifølge FFOD07 teoretiske studier, analytiske evner og kulturforståelse. For å lære bort denne ekspertisen har profesjonsutdanningen flere metoder.

Profesjonsutdanningen bygger på flere teorier om hvordan best utvikle ekspertise, noe som Krigsskolen benytter seg av. En grov inndeling av modellene er vektlegging av tekniske ferdigheter som er avgjørende for profesjonen, generelle teorier og prinsipper som er anvendbare i profesjonen, casebasert kritisk analyse for å lære metoder for å analysere situasjoner og til slutt evnen til refleksjon (Smeby, 2013, s. 18). Om man undersøker studieplanen for årsstudiet finner vi eksempler på alle modellene. Tekniske ferdigheter tilegnes gjennom de praktiske delene grunnleggende soldatferdigheter og grenvis innføring. Det finnes innslag av både militærteorier og prinsipper for militær ledelse. Kritisk analyse kommer frem gjennom at utdanningen skal ha “fokus på hvordan militære problemstillinger kan gjenkjennes, deretter analyseres og løses” (Forsvaret, 2021a). Og til slutt er en av ferdighetsmålene å kunne “reflektere over egen faglig utøvelse og justere denne under veiledning for å utnytte ethvert potensial i egen avdeling” (Forsvaret, 2021a). Med dette perspektivet kommer det frem at årsstudiet i stor grad benytter seg av modeller for profesjonsutdanning som er laget for å utvikle ekspertise, men alle modellene har sine svakheter.

Kritikken av det tradisjonelle perspektivet på profesjonsutdanning bygger på at skole og utdanning har klare begrensninger i utviklingen av ekspertise. Smeby peker på at ekspertiselitteraturen er klar på at vi kan finne svakheter ved alle modellene (Smeby, 2013). En utfordring i praksis er å vite hvilke situasjoner ulike tekniske ferdigheter skal anvendes, og utdanningen har en begrensning på vektleggingen av ulike ferdigheter. Dette er ytterligere begrenset for årsstudiet sammenlignet med bachelorutdanningen som følge av at

utdanningen gjennomføres på ett år. På samme måte er det å anvende generelle teorier og prinsipper i komplekse og konkrete situasjoner svært utfordrende. Kritisk analyse faller igjennom ved at det ikke gir god innsikt i konsekvenser av handlinger, mens en vektlegging av refleksjon kan underkommunisere betydningen av teoretisk kunnskap (Smeby, 2013). Man kan argumentere for kombinasjonen av alle modellene vil gjøre at man i en viss grad kan kompensere for hver enkelt modells svakhet. Den tydelige svakheten for årsstudiet er i dette tradisjonelle perspektivet lengden på utdanningen. Spørsmålet om ett år profesjonsutdanning er tilstrekkelig for profesjonell yrkesutøvelse må undersøkes nærmere med å analysere de øvrige performative kjennetegnene.

Å lede og gjennomføre militære operasjoner krever at offiserene på troppsnivå kan forvalte en systematisert kunnskapsmengde for å kunne løse den taktiske problemstillingen. Militærteoretikeren Carl von Clausewitz sine tanker om krigens natur er fortsatt helt sentralt for hvordan vi oppfatter og tenker om konflikter i dag. Han mente at krigens natur alltid var konstant og et produkt av menneskelig interaksjon, der krigens natur består av friksjon, usikkerhet, kaos, fare og uforutsigbarhet. Likevel er krigens karakter unik, fordi det formes ut av dynamikken mellom fysiske og mentale krefter (Clausewitz, 1993). Det gjør at man aldri kan forutsi utfallet av en krig med vitenskapelig nøyaktighet. Denne kunnskapsforvaltningen består av å indentifisere, resonnere over hva som bør gjøres og til slutt ta en beslutning om handlemåte (Molander & Terum, 2008). I militær sammenheng er militærteorien samlebegrepet for systematisering av kunnskap og perspektiver på krig og krigføring (Enstad, forelesning Forsvarets høyskole, 16.04.2020). Militærteorien kjennetegnes som andre profesjoners kunnskapsbase, med å være mangfoldig og hovedsakelig ha en praktisk sammenheng (Grimen, 2008b). Det betyr at militærteorien består av flere fagfelt som historie, psykologi og matematikk, og at sammenhengen mellom dem gir først mening i den praktiske utførelsen som vi her kaller krigskunsten.

Krigskunst kan forstås som offiserens evne til å anvende tilgjengelig kunnskap og erfaringer på en unik måte for å løse et taktisk problem. Taktikk handler om problemløsning av taktiske problemer, altså bruken av militære styrker for å vinne trefningen (Forsvaret, 2020a). En offiser må kunne identifisere hva som utgjør problemstillingen for å kunne løse situasjonen, her forstått som å skape avgjørelse. Diesen forklarer det med at “[e]ssensen i taktikerens problem er altså å se hva i den foreliggende situasjon som gir muligheter for å skape en avgjørelse” (Diesen, 1994, s. 26). Denne egenskapen blir kalt *coup d’oeil*, som kan oversettes til øyekast. Det beskriver den intuitive evnen en troppefører har til å legge sammen

all informasjon av essens for å se en situasjon helhetlig og basere sin løsning på det (Diesen, 1994). Intuisjon er knyttet til ekspertenes evne til å handle umiddelbart uten å analysere situasjonen i relasjon til regler og teorier som krever omfattende trening (Smeby, 2013). Men krigføring er en menneskelig interaksjon, som gjør at den beste løsningen ikke alltid er best. Faren med å være forutsigbar er at fienden lettere kan forutsi hva vår handlemåte er. Taktikk handler derfor både om kunsten og vitenskapen av å bruke militære stryker for å vinne (Forsvaret, 2020a). Som oppgaven har beskrevet tidligere er både teoretisk og praktisk kunnskap viktig for å utvikle intuisjon.

Systematisert kunnskap er viktig for å bevisst resonnerer seg frem til hva som bør gjøres i en taktisk situasjon. Militære teorier kan ikke alene gi oss et fasitsvar på grunn av krigens natur, men kombinert med et bevisst forhold til historien kan kunnskapen øke vår evne til å handle effektivt og håndtere usikkerheten og uforutsigbarheten i krigføring (Høiback, 2012, s.70). Krigskunsten tar også i bruk andre typer kunnskap og erfaringer, der doktriner er et eksempel. Doktrinene kan forstås som profesjonens måte å systematisere erfaringer, teorier og strategiske mål. Doktriner må derfor ses på som et pedagogisk virkemiddel for å forstå krigens dynamiske karakter bedre, og dermed et verktøy for planlegging og bruk av militære stryker tilpasset den konkrete situasjonen (Forsvarsstaben, 2014).

Kandidatene fra årsstudiet har mindre undervisning i militær teori, historie og doktriner som er en viktig del av den systematiserte kunnskapen for å løse en taktisk situasjon. Årsstudiet har hovedsakelig ett emne som fokuserer på doktriner og krigshistorie for landmakten. MILM1201 Landmaktens grunnlag gir innsikt i Forsvarets doktriner for landoperasjoner, og hvilke teorier som doktrinen bygger på (Forsvaret, 2021b). Men dette er et tema med varighet på fire uker, som tar opp en begrenset del av krigshistorien og har kun introduksjon av Forsvarets fellesoperative doktriner. For å konkludere har årsstudiet mindre oppnåelse i kjennetegnet forvaltning av en systematisk kunnskapsmengde enn bachelorutdanningen. Dette svekker årsstudiets posisjon som en fullverdig profesjonsutdanning og tyder på at ett år ikke er nok for å være kvalifiserende. Men selv med hjelpemidler som teori og doktriner vil krigføring fortsatt innebære usikkerhet. Som vi har sett krever profesjonell yrkesutøvelse, krigskunsten, at man kan resonnerer over hva som bør gjøres i den unike situasjonen. Dette bringer oss videre på neste kjennetegn, yrkesutøvelsen karakteriseres av skjønn. For å løse problemstillingen må man basere seg på en fortolkning av den unike situasjonen i lys av generelle kunnskaper og handlingsnormer (Molander & Terum, 2008).

At kandidater ved årsstudiet i begrenset grad har opplæring i militærprofesjonens systematiserte kunnskap, reduserer deres evne til skjønnsmessig profesjonsutøvelse. Det tar tid å utvikle taktisk forståelse, selv på bachelorutdanningen var det “vanskelig å gi kadettene god nok taktisk forståelse i løpet av tre år på Krigsskolen” (Skaug, 2012, s. 99). Årsstudium har ikke emnet OPS2202 Taktisk samvirke som skal gjøre kadettene i stand til å lede gjennomføring av militære operasjoner og gi kompetanse om hvordan oppnå taktisk samvirke med ulike innsatsmidler (Forsvaret, 2020a). Hele Forsvarets struktur og operasjonskonsept er basert på at all taktisk aktivitet blir gjennomført som taktisk samvirke (Forsvarsstaben, 2019, s. 196). I emnet er et annet fokuspunkt en analytisk problemløsningsmodell som gir et bevisst resonnement i taktiske problemstillinger. Bevisst resonnement er viktig fordi eksperterets skjønn ikke er ufeilbarlig og en offiser må kunne ta hurtige beslutninger uten å gå i beslutningsfeller (Forsvaret, 2020a). Forskning viser at intelligens, utdanning og erfaring ikke er garantier for utvikling av godt faglig skjønn. Særlig i fagfelt som det militære, der det ikke finnes sikre tegn å basere skjønnsutøvelsen på, vil prediksjonsfeil være uunngåelige. Forskning har også vist at evnen til å gjøre skjønnsmessige vurderinger på flere usikre tegn kan støttes av lineære modeller som samler de mest relevante opplysningene (Kirkebøen, 2013). En slik modell kan være plan- og beslutningsprosessen som brukes til å planlegge militære operasjoner.

Selv om årsstudiet har en innføring i modellen, mangler de flere emner som gir kontekst og ferdigheter for å ta og formidle beslutninger i et stridsmiljø. Emnene OPS2202 Taktisk samvirke og LED2201 Ledelse i strid tar opp tematikken om hva som påvirker militært lederskap og beslutninger under strid, fordi “større kjennskap til disse påkjenningene vil forventningene kadetten har til krig etter hvert sammenfatte mer med hvordan krig i realiteten er” (Forsvaret, 2020a). Kandidater fra årsstudiet har heller ikke resterende emner som har viktige deler av det militære kunnskapsgrunnlaget som setter blant annet plan- og beslutningsmodellen i kontekst. Dette er blant annet OPS2201 Kontekst landoperasjoner, OPS2203 Complex operations og OPS3101 Grunnleggende fellesoperasjoner. Som Hærens våpenskole påpeker ligger det “således et stort potensial for et kompetansegap for Hæren” med modellen til årsstudiet slik den fremkommer i dag (Hærens våpenskole, 2021, s. 8). Hvordan dette påvirker videre utdanning er vanskelig å si. Det er ikke gjort utredninger for hva kompetansegapet har å si for videregående offisersutdanning på Stabsskolen. Til slutt kan ikke det taktiske nivået og Hæren ses i isolasjon fra høyere nivå eller resten av Forsvaret.

Skjønnsmessig profesjonsutøvelse fordrer kunnskap om alle nivåene i Forsvaret, politikk og øvrige forsvarsgrener. Forsvarets valgte ledelsesfilosofi, oppdragsbasert ledelse, “stiller store krav til den enkeltes skjønn, både strategisk, taktisk, mellommenneskelig og moralsk” (Forsvaret, 2020b). De fordrer at alle sjefer forstår intensjonen to nivå opp og deres plass i operasjonen. Utviklingen vi ser i militære operasjoner går fra rene land-, sjø- og luftoperasjoner mot fellesoperasjoner, som bygger på fellestaktisk samvirke mellom flere forsvarsgrener og innsatsmidler (Forsvarsstaben, 2019). Som Clausewitz sa må all militær aktivitet forstås som en fortsettelse av politikken. Videre må skjønnsmessige vurderinger ta med konsekvensene av politiske implikasjoner helt ned på taktisk nivå (Basit, 2022).

Det innebærer at det å forstå sammenhengen mellom stridsvognen som ruller, fartøyet som seiler, flyet i luften, cyberkapasiteter, spesialstyrker og alt støttepersonell på den ene siden, og politiske implikasjoner for nasjonen på den andre siden, har noe å si for kvaliteten i den militære profesjon (Basit, 2022).

For å konkludere gir flere av emnene som ikke er en del av årsstudiet kunnskap som er premisser for deler av den profesjonelle skjønnsmessige yrkesutøvelsen for offiserer. Dette må ses i lys av reduseringen av det systematiserte kunnskapsmengden hos kandidater ved årsstudiet, som ytterligere taler imot at årsstudiet kvalifiserer for profesjonell yrkesutøvelse. Andre kjennetegn på profesjonell yrkesutførelse er at tjenestene er normativt regulerte.

Den skjønnsmessige yrkesutøvelsen for offiserer blir normativt regulert etter bestemte kriterier. Kravene som yrkesutøvelsen skal oppfylle er moralske, epistemiske og pragmatiske (Molander & Terum, 2008). Om det legges et pragmatisk syn til grunn kan man godt si at så lenge kandidatene fra årsstudiet har samme rolle og oppgaver som det Rise kalte taktiske offiserer kan disse kjennetegnene oppnås. Mye tyder dog på at kandidatenes forutsetninger for å ta gode skjønnsmessige vurderinger dårligere som følge av at deler av kunnskapsgrunnlaget i dagens utdanningssystem ikke blir undervist på årsstudiet. Oppgaven skal drøfte om redusert høyre militær utdanning også påvirker forutsetningene for å oppnå de normative kravene for yrkesutøvelsen.

De epistemiske kravene handler om at det stilles krav til at kunnskapen som anvendes er gyldig. Faktorer kan være at man har lagt tilstrekkelig vekt på egen internasjonal etterretningstjeneste for å sikre gyldig kunnskap, og at militæret er oppdatert på det sikkerhetspolitiske landskapet (Rise, 2012, s. 26). Det kan også omfatte krav til at det

militære må være kritiske til sitt eget kunnskapsgrunnlag og drive det fremover gjennom forskning. FHS har et særlig ansvar for å drive forskning og utvikling i Forsvaret og skal sørge for at undervisningen er forskningsbasert (Forsvaret, 2022). Offiserer fra årsstudiet kan søke stabsskolen, som igjen åpner for muligheten til å ta en doktorgrad og drive forskningen på det militære kunnskapsgrunnlaget videre. Et annet spørsmål er om et årsstudium gir nok teoretisk påfyll til å kunne tenke kritisk og videreutvikle profesjonen frem til neste nivådannende utdanning treffer på Stabsskolen.

En av hensiktene med å ha en profesjonsutdanning på universitets- og høyskolenivå er å trene opp elevens evne til kritisk refleksjon over sin egen profesjonelle kunnskap og praksis (Smeby, 2008, s. 99). Denne evnen er kritisk for en profesjon som har fått ansvar og tillit gjennom monopol og autonomi til å utføre en tjeneste og forvalte dens kunnskapsgrunnlag på vegne av samfunnet. Det finnes mange historiske eksempler på at mangelen på kritisk refleksjon over militær kunnskap og praksis har ført til alvorlige strategiske konsekvenser. Blodbadet under første verdenskrig blir ofte dratt frem som et eksempel på at samtidens militære ikke hadde tatt inn over seg at utvikling i teknologien og samfunn hadde endret krigføringen. Siden krigens karakter alltid er unik må Krigskolens profesjonsutdanning “utvikle offiserer som gjennom egne erfaringer og kunnskap kan være profesjonens «kilder» til ny praksis” (Skaug, 2012, s. 8). Det finnes fordeler med å ta inn sivil kompetanse og en av hensiktene med årsstudiet er å få økt kunnskapsmangfold i offiserskorpset for å nettopp sikre at Forsvaret holder følge med spesielt den teknologiske utviklingen.

Forsvarssjefen mener at årsstudiet gjennom økt kompetansemangfold tilfører Forsvaret merverdi (Forsvarsstaben, 2020). I Svendsen-utvalgets rapport fra 2020 ble det konkludert med at Forsvaret måtte finne alternative veier til økt kompetansemangfold og årsstudiet kan ses på som et slikt tiltak. På grunn av at utvikling innenfor teknologi har trusselen i det digitale rom økt, mente utvalget at hovedutfordringen “er at Forsvaret innenfor personell og kompetanse ikke har hengt med på utviklingen eller evnet å omstille seg raskt nok i takt med nye behov” (Forsvarsdepartementet, 2020). Basit påpeker også at å ta inn en mindre andel gjennom årsstudiet kan være berikende for Forsvaret og sørge for at Forsvaret holder følge med utviklingen i det sivile (Basit, 2022). Daværende sjef for Forsvarets personell- og vernepliktssenter, Gunn Elisabeth Håbjørg, hevdet at Svendsen-rapporten var med på å åpne en viktig debatt om kunnskapsmangfold i Forsvaret. Håbjørg mente at konsekvensene av å ha et Forsvar som over tid var fastlåst i egengenererte og ensidige krav, ville fort bli en organisasjon som risikerte å bli utdatert. “Oppstarten av årsstudium i ledelse og militære

operasjoner ved Forsvarets høyskole er et eksempel på hvordan vi forsøker å åpne opp inngangsdøren til Forsvaret for andre enn oss selv” (Håbjørg, 2020). Med dette perspektivet kan årsstudiet ses som et nødvendig tiltak for at Forsvaret skal holde seg oppdatert med teknologiutviklingen i samfunnet i tråd med de epistemiske kravene.

Et annet argument for å bruke sivil høyere utdanning er at høyere utdanning i Norge har strenge krav til kvalitet og forskningsbasert undervisning. Man kan altså anta at en person som har gjennomført høyere utdanning har lært vitenskapelige metoder og utviklet en evne til selvstendig og kritisk refleksjon. Sjef seksjon for landmakt på Krigsskolen, Palle Ydstebø, tar opp denne tematikken. Han mener kombinasjonen av både akademia, som gir verktøy for kritisk tenking og metoder for kunnskapsutvikling, og erfaringer og profesjonell forståelse av fagfeltet gir merverdi innen både akademia og Forsvaret. “Det er altså offiserens forståelse av krig og militære operasjoner, logistikk, og andre praktiske forhold, som gjør at den vitenskapelige bearbeidingen av militære forhold får en kvalitet utover teoretisk synsing” (Ydstebø, 2022). For å understreke, er altså ikke evnen til kritisk tenking og refleksjon alene det som skaper merverdi for Forsvaret. Det gir først verdi når det slås sammen med erfaringer, forståelse for og kunnskap om den militære profesjonen. Kandidatene fra årsstudiet må tilegne store deler av sine erfaringer og profesjonell forståelse av fagfeltet selvstendig i arbeidslivet utenfor en akkreditert utdanningsinstitusjon. Det gir at det ikke er mulig å kvalitetssikre store deler av denne kunnskapen. Dette vil medføre at de epistemiske kravene til gyldighet er vanskeligere å oppnå.

De moralske og pragmatiske kravene kan knyttets til at gjennomføringen av militære operasjoner har en etisk og rettslige dimensjon. Norge følger det som kalles rettferdig krigstradisjonen, som er etiske prinsipper for når og hvordan det er riktig å bruke væpnet makt. Dette reflekteres blant annet gjennom mandat og engasjementsregler og i Forsvarets verdigrunnlag (Forsvarsstaben, 2019). Mandat representerer det rettslige grunnlaget i en militær operasjon som er basert på krigens folkerett. Folkeretten begrenser hva som er lovlig i krigføring, men det eksisterer fortsatt en stor handlefrihet innenfor rammeverket (Johansen & Staib, 2009). Engasjementsreglene er direktiv som bestemmer under hvilke omstendigheter, i hvilken grad og hvilken type militær makt som kan anvendes. Dette utvikles spesielt for hver operasjon og kan bare begrense det som ellers er lovlig (Staib, 2020). Det etiske og rettslige henger tett sammen i krigføring. Etiske prinsipper om rettferdig krig har i stor grad blitt formalisert gjennom et rettssystem. Men selv om noe kan være

rettslig lov, betyr det ikke at det er etisk legitimt og visa versa. Dette kan vi knytte tilbake til at profesjonens yrkesutøvelse krever skjønsmessige vurderinger.

Etisk og rettslig handling er avgjørende for Forsvarets legitimitet gjennom at det bygger samfunnsmessig tillit og troverdighet. Forsvaret er underlagt demokratisk politisk kontroll og er derfor avhengig av legitimitet i samfunnet og høy oppslutning fra befolkningen (Busch, 2012, s. 66). Mandat og engasjementsregler gir ingen svar på hva som er taktisk lurt og det finnes et handlingsrom som fordrer skjønsmessige vurderinger. Men hva som er etisk riktig kan være noe annet enn hva som er taktisk lurt og strengere enn hva som er rettslig lov. Brudd fører ikke nødvendigvis til en rettslig straff, men det kan føre til tapt tillit til Forsvaret i befolkningen. Forsvarets verdigrunnlag er et tiltak for at yrkesutøverne skal handle riktig i de situasjonene det ikke eksisterer entydige og spesifikke bestemmelser. Det skal også være en rettesnor der man står overfor etiske dilemmaer (Forsvaret, 2015). Siden beslutningsmyndigheten er delegert ned i organisasjonen er også Forsvarets legitimitet avhengig av at valgene er etiske og moralske.

I likhet med skjønsmessig vurdering trenger man både ferdigheter og kunnskap for å gjøre en yrkesutførelse som oppnår de moralske og pragmatiske kravene. Forsvarets verdigrunnlag sier at de tyngste etiske dilemmaene for militært personell i stridshandlinger er der vi må velge mellom mer eller mindre uetiske alternativer, og ta et valg med bevissthet om konsekvensen av valgene. Dette innebærer valg om å ta andres liv, og risikere eget eller andres liv (Forsvaret, 2015). Dette er unikt for den militære profesjonen som gjør at det stilles "ekstreme krav til disiplin og en utviklet moral og etikk" (Forsvarsstaben, 2007, s. 161). Disse krevende og viktige avgjørelsene må kunne tas i et operasjonsmiljø som er preget av usikkerhet, kaos og ukomplett situasjonsbilde. Generalmajor Rune Jacobsen mente at norske offiserer viste i over 13 år i Afghanistan at de behersker profesjonsutøvelsen i krevende forhold, uten noen kjente brudd på folkeretten eller overtramp på sivilbefolkningen. Dette var en bragd Jacobsen mente var takket være en tung militær kompetanse som lå i bunn (Olsen, 2015).

FFOD07 understreker at selv om Forsvarets verdigrunnlag beskriver Forsvarets etiske basis, kreves det omfattende utdanning, trening, erfaring og refleksjon for å forankres (Forsvarsstaben, 2007, s. 161). Studier har vist at opplæring i etikk for militær maktbruk har underbygget overholdelsen av krigens folkerett i strid og gjør at soldater handler mindre uetisk (Warner et al, 2011). Siden profesjonsutøverne ofte befinner seg i etiske og juridiske gråsoner, er det viktig med "en solid base hvor teori og praksis er satt i sammenheng" for å

kunne ta gode beslutninger i en stridssituasjon (Basit, 2022). Som militær sjef har også offiserene et ansvar for å drive etikkutvikling i egen avdeling (Forsvarsstaben, 2007). Dette krever mer kunnskap og trening enn det gjør for å håndtere det personlige ansvaret alle soldater har. Årsstudiet har vesentlig mindre opplæring i etikk og rettslige dilemmaer enn bachelorutdanningen. Det betyr ikke at kandidater fra årsstudiet kommer til å handle mindre etisk eller rettslig, men de har dårligere forutsetninger for å gjøre det i et stridsmiljø. Oppsummert lider kravene til normativt regulerte tjenester under at årsstudiet har vesentlig kortere utdanningstid, som taler mot at årsstudiet kan ses på som en profesjonsutdanning.

Profesjonell praksis er preget av usikkerhet om hva som kan bli konsekvensene av handlingsvalg (Molander & Terum, s.20). Som profesjonell yrkesutøver påtar man seg et ansvar for oppgaven som er gitt. For offiserer er dette ansvaret knyttet til statens og borgerens sikkerhet og ansvaret som medfølger offisersrollen er derfor stor. Militærmakten kan ene og alene utøves av Forsvaret, og det er offiseren som er utøvende ledd av kommandomyndigheten. Ettersom årsstudiet ikke krever noe form for tidligere militær erfaring, vil det i realiteten uteksamineres offiserer med kun ett år i Forsvaret. Alle utøvere av profesjonell praksis vil føle på en usikkerhet ved nye handlingsvalg, særlig når den profesjonelle står overfor en helt ny og ukjent situasjon. Det er vanskelig å forutsi hva som venter ved en krise og i en konflikt, og den militære profesjonsutøveren må kunne håndtere det uforventede. Viktigheten av ansvarsbevissthet er derfor stor, hvor profesjonen krever høy grad av akkurat dette. "Militære profesjonsutøvere har en eksklusiv rett og plikt til å legitimt utføre voldsmakt på vegne av staten, og de skal ta beslutninger relatert til utøvelsen av militærmakten. Det fordrer en tilsvarende ansvarsbevissthet" (Basit, 2022). Ansvaret som er gitt, kommer fra tillit til at profesjonsutøveren kan løse oppgavene på en adekvat måte. Kandidatene fra årsstudiet får dette ansvaret og har derfor kjennetegnet, men mangelen på kompetanse kan påvirke tilliten.

Årsstudiets korte utdanning kan medføre mangel på relevant kompetanse, som er en forutsetning for tilliten gitt fra samfunnet. På en side kan man argumentere for at kompetansen erverves gjennom arbeidserfaring, men som vi har sett er det kun året på Krigsskolen som er rettet mot kjernekompetansen i den militære profesjonen. En annen faktor er at kommandomyndigheten vil være gjeldende fra dagen offiseren trer inn i sin posisjon. Siden Forsvaret har fått monopol over arbeidsoppgavene har samfunnet utvist en tillit til at offiseren utøver profesjonell praksis etter endt utdanning. Harald Grimen skriver at "tillit til profesjonelle innebærer å stole på deres kompetanse" (Grimen, 2008a, s. 200).

Klienten som oppsøker profesjonell hjelp, har tillit til at den profesjonelle har den kompetansen som trengs for å kunne løse problemet. Samfunnet har altså automatisk den tilliten til at den uteksaminerte offiseren har den kompetansen som trengs for å utøve militærmakt og kommandomyndighet. Basit nevner at det er behov for en-til-en veiledning og oppfølging av offiserene fra årsstudiet for å sikre videre profesjonsutdanning selv etter uteksamineringen (Basit, 2022). I bunn og grunn betyr dette at profesjonsutdanningen på ett år ikke er ansett å gi et godt nok grunnlag for det militære kunnskapsgrunnlaget som kreves av en offiser. Likevel er ikke Norge alene med å ha kortere høyere utdanning for offiserer.

Norge sitt årsstudium har hentet inspirasjon fra nære alliertes utdanningssystem, likevel finnes det betydelige forskjeller. Når man studerer nære allierte sin utdanningsordning for å bli offiserer i hæren finner man klare likhetstrekk i struktur og utdanningsinnhold, særlig mellom amerikansk- og britisk modell (Aslam, 2022). Den amerikanske Officer education system bygger på et karrierelangt fokus på profesjon, fag- og funksjonsutdanning for å skape en “lærende organisasjon” (McKinley, 2005, s. 21). Utdanningen krever tidligere høyere utdanning og består av sekvensielle kurs og nivådannende utdanning som har til hensikt å gi en blanding av bransjespesifikk og mer generell utdanning og kursing for å gjøre kandidatene klare for neste nivå. Til sammen tilsvarende utdanningstid med opptak, kurs og skole omtrent seks år. Den britiske modellen på Royal Military Academy er på mange vis svært lik den amerikanske modellen. Utdanningen starter med ett år på Sandhurst med fag- og funksjonsutdanning grundig implementert i utdanningen (Defence Academy of the United Kingdom, 2021). Videre må offiserene ta programforpliktet bransje- og våpenspesifikk utdanning med varighet fra 6 måneder opptil et år. Resten av utdanningsløpet er i likhet med det amerikanske systemet bygd opp av jevnlig påfyll av nivådannende utdanning som til sammen utgjør fem års utdanning for å nå generalstabsnivået (Aslam, 2022).

Felles for disse utdanningsmodellene er at de gjennom hele karrieren har en programforpliktet utdanningsmodell som vi ikke finner tilsvarende av i Norge. Videre er det et tydelig fokus på at utdanningen skal inkludere fag- og funksjonsutdanning (Aslam, 2022). I kontrast til dette har ikke den norske modellen en programforpliktet fag- og funksjonsutdanning etter Krigsskolen i dag. Det foreligger derfor ikke et helhetlig system som ivaretar offiserenes utdanning etter uteksaminering. Der den amerikanske- og britiske utdanningsmodellen baserer seg på jevnlig påfyll av nivådannende utdanning og programforpliktet fag- og funksjonsutdanning over flere år, samt med krav til høyere sivil utdanning, har den norske modellen nedskalert utdanningsårene. Til sammenligning har

årsstudiet programfestet to og ett halvt år for å nå generalstabsnivået, mot britene og amerikanernes fem og seks år. US Army har også signalisert et ønske om å gå mer i retning av å institusjonalisere sin utdanning. I sin strategiske plan for personellhåndtering legger US Army frem at utdanningen skal revideres. Her er en av målene å ha en utdanning med høy legitimitet der de i større grad skal ha grundighet i og kontroll over opplæringen og utdanningen. Et tiltak er å vektlegge sertifisering og legitimitet knyttet demonstrert og målbar ekspertise fremfor tid i stilling og grad (US army, 2019, s. 5). Selv om andre land har valgt i ulik grad å gå bort fra institusjonalisering av profesjonsutdanningen, har de en struktur og utdanningssystem som i mye større grad tar høyde for en innledende kortere militær utdanning.

3.2 Organisatoriske trekk

Av de organisatoriske trekkene for profesjoner er det ingen som blir direkte påvirket av innføringen av årsstudiet. Likevel er det en sammenheng mellom kunnskapsgrunnlaget til en profesjon og tilliten fra samfunnet som gir profesjonen muligheten til å oppnå de organisatoriske kjennetegnene. Den militære profesjonens grad av monopol, autonomi, politisk jurisdiksjon og institusjonelt imperativ endres ikke som følge av innføringen av årsstudiet, men på sikt kan de påvirkes av en større endring i kunnskapsgrunnlaget. Videre inkluderes offiserer fra årsstudiet i en profesjonell sammenslutning, tydelig signalisert gjennom symboler som uniformen, organisering i felles fagforeninger og inkludering i befalingsmennenes samfunnskontrakt, plakaten på veggen (Rise, 2012). Hensikten med å introdusere profesjonsbegrepet i FFOD07 var for å skape den korpsånden som var nødvendig for at Forsvaret skal fungere i de oppgavene som ikke har en eksistensiell dimensjon. Korpsånd eller en felles profesjonsidentitet er viktig i både i kjennetegnene instrumentelt imperativ og profesjonell sammenslutning.

Instrumentelt imperativ handler om at Forsvaret på bakgrunn av å være et politisk konstituert yrke forventes å være organisert med en såkalt kollektiv- eller tjenesteorientering (Molander & Terum, 2008). Hensikten med denne institusjonaliserte organiseringen er å sørge for at profesjonen skal tjene allmenne interesser, og ikke sine egne særinteresser. Det gjør de gjennom ordninger for indrejustis som holder orden i eget hus, og gir konsekvenser dersom noen ikke opptrer i samsvar med standarder for god yrkesutøvelse eller profesjonen etiske normer. Rise argumenterer for at Forsvaret mangler en fungerende indrejustis for å sørge for at offiserer ikke misbruker makt eller dyrker egeninteresser. Forsvaret har ikke noe tilsvarende organ som Legeföreningen eller Pressens Faglige Utvalg som kan utøve straff

dersom noen bryter etiske normer, selv om dette er innenfor hva som er juridisk lovlig (Rise, 2019). Gjenværende verktøy for Forsvaret er en sterk profesjonsidentitet med en klar etisk dimensjon. Det gjør at Forsvarets verdigrunnlag, som skal være profesjonens rettesnor i etiske gråsoner, må være dypt forankret. Særlig gjelder dette offiserer med sjefsansvar som har ansvaret for egen avdelings etikktutvikling. FFOD07 var klar på at dette fordrer omfattende utdanning, trening, erfaring og refleksjon for å forankres, noe vi har sett at årsstudiet har mangler på.

Profesjonsidentiteten er også en avgjørende del av kjennetegnet profesjonell sammenslutning. Profesjonene må derfor ha en utviklet kollektiv selvforståelse som profesjon. Dette er en forutsetning for samfunnskontrakten som delegerer ansvaret for en oppgave til profesjonen (Molander & Terum, 2008, s. 19). FFOD07 sine krav til den militære profesjonsidentiteten er en føring for hvordan denne kollektive selvforståelsen skal utvikles og hva den skal bestå av, men det krever en sosialiseringssprosess for å bli en del av kollektivet. Profesjonsutdanningen har både en kvalifiserende og en sosialisierende funksjon for profesjonen (Smeby, 2008). “Ved siden av den faglige kunnskapsutviklingen foregår en sosialisering- og dannelsesprosess der kadettene utvikler en identitet som er regulert av den militære profesjonens rammer og normer” (Skaug, 2012, s. 99). At mange påpeker at profesjonsutdanningen skal ha en viss lengde viser både til kompleksiteten profesjoners sammenheng mellom teori og praksis, men også at sosialiseringssprosessen er tidkrevende. Krigsskolen trekker frem at “[d]enne identitetsutviklingen blir enda viktigere i fremtiden der profesjonsbevissthet og kompleksitet i løsning av oppdrag trolig vil øke” (Skaug, 2012, s. 99). Basit trekker frem at storparten av forsvarsstrukturen trenger en solid militær profesjonsutdanning, der den grunnleggende sosialiseringssprosessen er en del. Hun hevder det tar minst tre år for å få en solid profesjonsutdanning (Basit, 2022). Dette henger sammen med at den militære profesjons etos er summen av ansvar, identitet, ekspertise og verdigrunnlaget (Forsvarsstaben, 2007, s. 157). Det er en tidkrevende prosess å utdanne i profesjonens etos og grunnen til at i FHS sine “utdanningsprosesser foregår militær og akademisk modning og dannelse i symbiose” (Basit, 2022).

Viktige deler av sosialiseringssprosessen er tillit til hverandres kompetanse, vilje og deling av felles opplevelser. FFOD07 trekker frem “tilliten til hverandres dømmekraft, kunnskaper og vilje til å løse oppgaver” som en del av fundamentet for den felles profesjonsidentiteten (Forsvarsstaben, 2007, s. 159). En måte å bygge dette på er gjennom felles opplevelser som bygger tillit, eksempelvis Krigsskolens krav til at offiserer må bestå Stridskurset og

Fjellmarsjen for å kunne bli offiserer. Dette medfører at alle hæroffiser vet at kollegiene har gjennomført to mentalt og fysisk krevende kurs, som gir et visst kvalitetsstempel og tillit til andres kompetanse og vilje. Dette er krav som ikke gjelder kandidatene for årsstudiet. Tilsvarende erfaringer vil kunne bygges i avdelingene, men omfanget vil bli begrenset deretter. FFOD07 sier også at “erkjennelsen av at kjernen i profesjonen er gjennomføring av operasjoner” er fundamentalt (Forsvarsstaben, 2007, s. 159). Drøftingen viser at årsstudiet gir lavere oppnåelse av kjennetegnene skjønnsmessige vurderinger, systematisert kunnskapsmengde og normativ regulering. Dette gjør at profesjonens kjernekompetanse ikke har tilsvarende måloppnåelse i årsstudiet som bachelorutdanningen. For å konkludere kan lengden på årsstudiet påvirke profesjonsutdanningens sosialiserende funksjon og evne til å bygge en felles profesjonsidentitet.

Autonomi handler om profesjonens interne kontroll over utførelsen av arbeidsoppgavene, og at det kun er profesjonen selv som kan vurdere hva som er god eller dårlig tjenesteutførelse. Disse standardene er derfor lagd av profesjonen selv på grunnlag av den kunnskapen den forvalter (Molander & Terum, 2008). Offiserer fra årsstudium skiller seg ut med å ha mindre institusjonelt profesjonsutdanning som bygger offiserens kunnskapsgrunnlag. Ifølge Smeby utgjør kunnskapsgrunnlaget til profesjonen selve basisen for autonomi og profesjonell yrkesutøvelse (Smeby, 2008). Det synes derfor å eksistere en klar sammenheng mellom kunnskapsgrunnlag, som tradisjonelt blir forbundet med vitenskapelig kunnskap, og autonomi. I Rise sin analyse var autonomi en av punktene der han mente posisjonen til den taktiske offiseren var mest usikker. Dette var særlig på grunn av integreringen av militærstrategisk nivå og Forsvarsdepartementet til Integriert Strategisk Ledelse (ISL). Et viktig spørsmål å stille seg er hva som skjer med autonomien dersom kunnskapsgrunnlaget til profesjonsutøverne endrer seg.

I dagens militære organisasjon er det politisk kontroll på alle nivåer i en militær operasjon for å sikre legitimitet ved bruk av militærmakt. En av grunnene er at moderne konflikter i økende grad har uklare grenser mellom fred, krise og væpnet konflikt, som skaper et svært komplekst sikkerhetspolitisk bilde. Den militære kommandostrukturen er derfor lagd for å være et verktøy som både sikrer politisk styring, og ledelse av militær virksomhet. Som et resultat kan det politiske nivået gripe inn og påvirke hvordan militærmakten utøver sine tildelte oppgaver, og dermed redusere graden av autonomi. “I enkelte situasjoner, spesielt i politisk sensitive situasjoner som utvikler seg hurtig, kan politisk ledelse og det militærstrategiske nivået ha et sterkt behov for førstehåndsinformasjon og mer direkte

kontroll over situasjonen” (Forsvarsstaben, 2019, s. 48). Videre har utviklingen innenfor informasjonsteknologi muliggjort direkte politisk- og militærstrategisk kontroll i hele kommandokjeden. Dette skaper en komprimering av kommandostrukturen (Forsvarsstaben, 2007).

Komprimering av kommandostrukturen har skapt debatt om behovet for å ha større politisk innsikt og kontroll på lavere nivå. I dagens samfunn kan taktiske aktiviteter ha direkte operasjonelle og strategiske effekter og konsekvenser. Omgåelse der det politiske nivået griper direkte inn på laveste nivå er en metode for å løse dette problemet (Forsvarsstaben, 2019). Dette er et inngrep som strider tvert imot kjennetegnet *autonomi*. Baksidene med denne løsningen for politisk kontroll innebærer en operasjonell risiko gjør at det er ytterst få situasjoner der det vil være hensiktsmessig å bruke (Forsvarsstaben, 2019). I militære operasjoner er det derfor delegert myndighet ned til det taktiske nivået til å ta egne beslutninger for å oppnå politiske mål og hensikter. Delegering av myndighet tildeles på bakgrunn av tillit til profesjonens kompetanse (Molander & Terum, 2008). Som resultat kan behovet for politisk kontroll bli høyere dersom kompetansen på taktisk nivå blir lavere.

Tillit fra politikerne til de militære profesjonsutøverne er en forutsetning for autonomi og øker operativ evne. Autonomi og tillit linkes gjennom at “å vise tillit er å gi andre skjønnsbasert beslutningsmakt” (Grimen, 2008a, s. 198). Kommandostrukturen gir rom for direkte politisk kontroll på lavere nivå dersom de ser det nødvendig. For at Forsvaret skal ha autonomi og delegert myndighet må politikerne stole på at oppgavene løses etter de politiske føringene. Fordelene med et system som er basert på tillit er at tillit letter overføring av informasjon og kunnskap og det reduserer kompleksitet (Grimen, 2008a). Tillit kan derfor øke den operative evnen med at det politiske nivået stoler på informasjonen og kunnskapen til de militære, noe som også reduserer behovet for kontroll og kompleksitet i kommandostrukturen. Når de lavere nivåene har delegert beslutningsmyndighet kan de selvstendig løse oppdukkende situasjoner. Dette fjerner byråkrati og gir raskere beslutningssløyfer som igjen øker operativ evne (Basit, 2022). Om tilliten til kompetansen svekkes kan dette ha alvorlige konsekvenser for profesjonens autonomi og operativ evne.

Kunnskapsmangfold gjennom årsstudiet har potensial til å gi Forsvaret merverdi, men dersom utdanningen til et flertall av offiserer i fremtiden består av årsstudiet kan det påvirke tilliten til profesjonens kompetanse. Det er ikke ny eksersis av Forsvaret å ta inn personell med spesiell sivil kompetanse, og det er kritisk at et troverdig Forsvar henger med i sivil utvikling for å møte morgendagens trusler. Forsvarssjefen har annonsert en økt satsning på

årsstudiet, og det diskuteres om opptil to tredjedeler av fremtidens offiserer skal ha denne utdanningen (Henriksen, 2022). På den andre siden understreker dekanen ved FHS at storparten av forsvarsstrukturen må ha en profesjonsbærende kjerne tilegnet gjennom en solid militær profesjonsutdanning. Vedlikehold av denne profesjonsbærende kjernen hevder Basit er kritisk for en “bærekraftig modell som ivaretar de som er eksperter i forvaltningen av fagfeltet” (Basit, 2022). Per dags dato er det vanskelig å forsvare i profesjonsteorien at årsstudiet representerer en solid militærfaglig profesjonsutdanning. Å inkludere en mindre mengde fra årsstudiet kan gi merverdi gjennom kompetansemangfold og sørge for at Forsvaret løser sine oppdrag, men en øking på to tredjedeler vil potensielt kunne svekke den profesjonsbærende kjernen og påvirke tilliten til profesjonens kompetanse.

4 Konklusjon

På en side har kandidatene fra årsstudiet høy grad av trekk som kjennetegner profesjonell yrkesutøvelse. I de performative trekkene kjennetegnes yrkesutøvelsen til kandidatene av å yte tjeneste til klienter som er løsninger på praktiske “hvordan-problemer” som skal være endringsorienterte handlinger. Tjenestene de skal gjøre kjennetegnes også av usikkerhet knyttet til konsekvensene av handlingene. På en annen side vil kandidatene fra årsstudiet på grunn av den korte utdanningstiden ha mindre undervisning i militær teori, historie, doktriner og praktiske ferdigheter som er en viktig del av den systematiserte kunnskapen i den militære profesjonen. Årsstudiet gir derfor lavere oppnåelse av systematisert kunnskap. Dette er igjen en forutsetning for skjønsmessige vurderinger, som henger tett sammen med kjennetegnet at profesjonelle tjenester er normativt regulerte. Disse kjennetegnene går mer direkte på graden av profesjonell utførelse, fremfor førstnevnte som sier hvilken type tjenester profesjoner har. Årsstudiets lavere oppnåelse av kjennetegn som sier noe om hvor profesjonell utførelsen er, svekker årsstudiets posisjon som kvalifiserende for profesjonell yrkesutøvelse.

Det er verdt å nevne at årsstudiet gir merverdi med å øke kunnskapsmangfoldet og sørge for at Forsvaret henger med på utviklingen i samfunnet. Særlig er trusselen i det digitale domenet et felt Forsvaret må håndtere for å løse sitt samfunnsansvar. Videre vil tidligere høyere utdanning gi kandidater mer utviklet evne til kritisk tenking og refleksjon. Likevel må det understrekes at dette alene ikke skaper merverdi for Forsvaret. Det gir først verdi når det slås sammen med erfaringer, forståelse for og kunnskap om den militære profesjonen.

De fleste organisatoriske kjennetegnene blir ikke direkte påvirket av innføringen av årsstudiet, noe som taler for årsstudiet som kvalifiserende for profesjonell yrkesutøvelse. Hensikten med profesjonsbegrepet i FFOD07 var for å skape og sette rammer for en felles profesjonsidentitet som var nødvendig for at Forsvaret skal kunne løse sine oppgaver. Å utvikle en felles profesjonsidentitet er viktig både i kjennetegnene instrumentelt imperativ og profesjonell sammenslutning. Det å bygge en felles profesjonsidentitet er en tidkrevende prosess som inneholder militær og akademisk modning og dannelse i symbiose. Lengden på årsstudiet vil påvirke profesjonsutdanningens sosialiserende funksjon og evne til å bygge en felles profesjonsidentitet. Kjennetegnet autonomi vil bli påvirket av tilliten til offiserens kompetanse som fordrer høy oppnåelse av de performative trekkene. Forsvaret er avhengig av at en større del av organisasjonen har en profesjonsbærende kjerne, tilegnet gjennom en

solid militær profesjonsutdanning. En inkludering av kandidater for årsstudiet vil nødvendigvis ikke påvirke dette, og kan være berikende for Forsvaret. En markant økning på to tredjedeler vil potensielt kunne påvirke tilliten til profesjonens kompetanse og redusere oppnåelsen av autonomi.

Tradisjonell profesjonsteori tilsier at en profesjonsutdanning har både en sosialiserende og en kvalifiserende funksjon, samt at den skal ha en viss lengde. Årsstudiet sliter med både den kvalifiserende og sosialiserende funksjonen som følge av den korte utdanningstiden. Dette tyder på at årsstudiets lengde på ett år ikke er tilstrekkelig for å utdanne profesjonelle yrkesutøvere, og at den ikke oppnår kravene til en profesjonsutdanning.

Første kull er ikke uteksaminert som offiserer på dette tidspunktet, videre forskning bør se på deres faktiske bidrag inn i Forsvaret med sitt kunnskapsmangfold og deres prestasjon i stillingen. Oppgaven har heller ikke sett på hvordan offiseren fungerer sammen med spesialisten, som skal representere dybdekompetanse, i et *command team*. Andre forslag til videre forskning er hvordan Forsvarets utdanningssystem bør innrettes for å utvikle profesjonelle yrkesutøvere og gi en livslang profesjonsutdanning. Det mangler også forskning på hvilket omfang og kunnskapsområder Forsvaret bør satse på i tilknytning til årsstudiet for å utnytte kompetansemangfoldet best. Her synes det å mangle en grundig og gjennomgående analyse av hvilket kunnskapsgrunnlag den militære profesjonen har bruk for.

5 Litteraturliste

- Aslam, U. (2022, 7. Februar). *Grunnleggende offisersutdanning – et alliert perspektiv*. Stratagem <https://www.stratagem.no/grunnleggende-offisersutdanning-et-alliert-perspektiv/>
- Basit, S. (2022, 11. Februar). *Replikk: Hva innebærer det at en del av Forsvaret er en høyskole*. Stratagem <https://www.stratagem.no/hva-innebaerer-det-at-en-del-av-forsvaret-er-en-hoyskole/>
- Busch, T. (2012). *Verdibasert ledelse i offentlige profesjoner*. Fagbokforlaget
- Clausewitz, C. V. (1993). *On war*. red og oversatt av Paret Peter og Howard Michael, David Campell Publishers Ltd.
- Defence Academy of the United Kingdom (2020, 26. Oktober). *Royal Military Academy Sandhurst*. <https://www.army.mod.uk/who-we-are/our-schools-and-colleges/rma-sandhurst/>
- Diesen, S. (1994). *Innføring i generell taktikk og strategi for Krigsskolen*
- Edström, H. & Lunde, N. T. (2010). Teoretiske og metodiske utgangspunkter. I Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (Red.) (s. 30-69) *Uniformitet eller mangfold?* Abstrakt forlag
- Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (2009). På jakt etter den militære profesjon. I Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (Red.) (s. 17-38) *Krigerkultur i en fredsnasjon*. Abstrakt forlag
- Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (2010). Mangfold som utfordring i Forsvaret. I Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (Red.) (s. 15-30) *Uniformitet eller mangfold?* Abstrakt forlag
- Enstad, K. (2017). *Hvordan skrive en god tekst*. Krigsskolen
- Forsvaret (2015). *Forsvarets verdigrunnlag*. Forsvaret <https://regelverk.forsvaret.no/fileresult?attachmentId=12928086>
- Forsvaret (2019). *Studieplaner for 2019: Bachelor i militære studier med fordypning i ledelse og landmakt*. <https://utdanning.forsvaret.no/nb/studieplaner/2019/Bachelor%20i%20milit%C3%A6re%20studier%20med%20fordypning%20i%20ledelse%20og%20landmakt>

- Forsvaret (2020a). *Utdanning ved Forsvarets høgskole: OPS2202 taktisk*
<https://utdanning.forsvaret.no/nb/emne/OPS2202/746>
- Forsvaret (2020b). *Forsvarets grunnsyn på ledelse* https://www.forsvaret.no/soldater-og-ansatte/regelverk/Forsvarets-grunnsyn-ledelse.pdf/_attachment/inline/74262ea3-bbbd-468d-8464-66136d4c7391:2579a67ab56d8ef777618b0da381a722513075b2/Forsvarets%20grunnsyn%20p%C3%A5%20ledelse.pdf
- Forsvaret (2021a). *Studieplaner for 2021: Årsstudium i militær ledelse og operasjoner.*
<https://utdanning.forsvaret.no/nb/studieplaner/2021/%C3%85rsstudium%20i%20milit%C3%A6r%20ledelse%20og%20operasjoner>
- Forsvaret (2021b). *Utdanning ved Forsvarets Høgskole: MILM1201 Landmaktens grunnlag* <https://utdanning.forsvaret.no/nb/emne/MILM1201/923>
- Forsvaret (2022, 8. April). *Forsvarets Høgskole* <https://www.forsvaret.no/om-forsvaret/organisasjon/FHS>
- Forsvarets Høgskole (2019). *Forsvarets høgskole årsrapport 2019; Forskning og utdanning for fremtidens offiserer*
<https://forsvarssektoren.sharepoint.com/sites/Skoledrift/Delte dokumenter/Forms/AllItems.aspx?id=%2Fsites%2FSkoledrift%2FDelte dokumenter%2FDiverse FHS styre%2F1671-FHS årsrapport 2019 endelig versjon%2Epdf&parent=%2Fsites%2FSkoledrift%2FDelte dokumenter%2FDiverse FHS styre>
- Forsvarsdepartementet (2020, 24. juni). *Svendsen-utvalget mener Forsvaret trenger økt lederkraft og mangfold.* Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/fd/pressemeldinger/2020/svendsen-utvalget-mener-forsvaret-trenger-okt-lederkraft-og-mangfold/id2715829/>
- Forsvarsstaben (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Forsvarets stabsskole
- Forsvarsstaben (2014). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Forsvarets stabsskole
- Forsvarsstaben (2019). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Forsvarets stabsskole

- Forsvarsstaben (2020, 14. Oktober). *Videreutvikle grunnleggende offiserspåbygging/årsstudium militær ledelse*
- Grimen, H (2008a). Profesjon og tillit. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 197-212) *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget
- Grimen, H. (2008b). Profesjon og kunnskap. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 71-87) *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget
- Henriksen, D. (2022, 07. April). *Tre perspektiver på utviklingen av Forsvarets utdanningssystem*. Stratagem <https://www.stratagem.no/tre-perspektiver-pa-utviklingen-av-forsvarets-utdanningssystem/?fbclid=IwAR0XeeM3pwNEJ4X6Iy6yTc9RPkAdb7NB3UL6A6rkRAFZe5PiaNT2pf0h7Ug>
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state. The theory and politics of civil-military relations* (3. utg.). Belknap Press
- Hærens våpenskole (2021, 30. September). *Anbefalt modell for fag- og funksjonsutdanning, samt karriere- og tjenesteplaner for offiserer i Hæren som har gjennomført årsstudium ved Krigsskolen*.
- Høiback, H. (2009). Med hjelm eller bowlerhatt?: Et kritisk syn på Forsvarets eksklusivitet. I Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (Red.) (s. 277-309) *Krigerkultur i en fredsnasjon*. Abstrakt forlag
- Høiback, H. (2012). Hva er militærteori?. I H. Høiback, & P. Ydstebø., (s. 31-77) *Krigens Vitenskap*. Abstrakt forlag.
- Håbjørg, G. E. (2020, 08. Desember). *Vi trenger større fleksibelt enn krav-systemet vårt tillater*. Forsvarets Forum <https://forsvaretsforum.no/fysiske-krav-kronikk-utdanning/vi-trenger-storre-fleksibilitet-enn-krav-systemet-vart-tillater/172352>
- Haaland, T. L., Hobsen, R. & Bjerga, K. I. (2021). *Den militære profesjonen, staten og samfunnet: Introduksjon til militære studier*. Cappelen damm akademisk
- Janowitz, M. (1960). *The Professional Soldier. A Social and Political Portrait*. The Free Press.
- Johannesen, A., Tufte, P.A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utg.). Abstrakt forlag

- Johansen, S. R., & Staib, J. T. (2009). *Jus og militærmakt*. Gyldendal akademisk
- Kirkebøen, G. (2013). Kan vi stole på fagfolks skjønn?. I Molander, A. & Terum, L. I. (s.13-29) *Profesjonsstudier II*. Universitetsforlaget
- Krigsskolen (2012). *Studiehåndbok 2/2012 KSKVK*
- Krigsskolen (2016). *Studiehåndbok 2016-2017: Bachelor i militære studier – ledelse og landmakt*
- Landgraf, L. (2010). *Den norske soldat- idealist eller individualist: En kvantitativ studie av profesjonsidentitet i Communications and Information Systems Task Group* [masteroppgave] Universitetet i Bergen
- Lunde, N. T. (2009). Profesjonsetiske strategier: Nasjonal konsensus, liberal tilpasning og konservativ avskjerming. I Edström, H., Lunde, N. T. & Matlary, J. H. (Red.) (s. 156-198) *Krigerkultur i en fredsnasjon*. Abstrakt forlag
- Lydèn, A.-C. (2012). *Den norske offiseren – fra idealisme til profesjon: jack of all trades – master of none?* [Masteroppgave] Forsvarets Høgskole
- McKinley, M. (2005). *An assessment of the Army officer Education system*. US Army.
- Molander, A. & Smeby, J. C. (2013). Innledning. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 13-29) *Profesjonsstudier II*. Universitetsforlaget
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). Profesjonsstudier – en introduksjon. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 13-29) *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget
- NTNU Undervisning. (2018, 19.desember). Litteraturstudie som metode [Video].
YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=KF3PtpaDsm8>
- Olsen, D. T. (2015). *Advarer mot McKinsey-krigsskole*. Forsvarsforeningen
<https://www.forsvarsforeningen.no/norges-forsvar/norges-forsvar-3-2015/advarer-mot-mckinsey-krigsskole/>
- Prop. 111 LS (2014–2015). *Ordningen for militært tilsatte og endringer i forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen)*. Forsvarsdepartementet
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6323bbae80bc48a2a4e27022acef98d6/no/pdfs/prp201420150111000dddpdfs.pdf>
- Prop. 14 S (2020–2021). *Evne til forsvar – vilje til beredskap Langtidsplan for forsvarssektoren*. Forsvarsdepartementet

<https://www.regjeringen.no/contentassets/81506a8900cc4f16bf805b936e3bb041/no/pdfs/prp202020210014000dddpdfs.pdf>

Prop. 151 S (2015–2016). *Kampkraft og bærekraft: Langtidsplan for forsvarssektoren*. Forsvarsdepartementet

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a712fb233b2542af8df07e2628b3386d/no/pdfs/prp201520160151000dddpdfs.pdf>

Rise, Ø. R. (2012). *Den militære profesjonsmoral: En empirisk studie av profesjonsmoral ved Krigsskolen* [Masteroppgave] Høgskolen i Oslo og Akershus, Senter for profesjonsstudier.

Rise, Ø. R. (2019, 01. April). *Forsvarsprofesjonen er ikke en ordentlig profesjon*.

Stratagem. <https://www.stratagem.no/forsvarsprofesjonen-er-ikke-en-ordentlig-profesjon/>

Skaug, R. (2012). *Utdanning for fremtidens offiserer*. Krigsskolen

Smeby, J. C (2013). Profesjon og ekspertise. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 13-29) *Profesjonsstudier II*. Universitetsforlaget

Smeby, J. C. (2008). Profesjon og utdanning. I Molander, A. & Terum, L. I. (s. 87-102) *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget

US Army (2019). *The army people strategy*

https://www.army.mil/e2/downloads/rv7/the_army_people_strategy_2019_10_11_signed_final.pdf

Warner, C. H., Appenzeller, G. N., Mobbs, A., Parker, J. R., Warner, C. M., Grieger, T., & Hoge, C. W. (2011). *Effectiveness of battlefield-ethics training during combat deployment: a programme assessment*. The Lancet

Ydstebø, P. (2022, 07. Januar). *Replikk: den doktorale offiser*. Stratagem

<https://www.stratagem.no/replikk-den-doktorale-offiser-5/>